



Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2016 30 stp
Institutt for naturforvaltning

Gåsejakt i Midt-Norge: et potensial for verdiskapning eller kun en fritidsaktivitet?

Goose hunting in Mid-Norway: a potential for added
value or just a leisure activity?

Emil Haugen Jamtfall
Naturbasert reiseliv

FORORD

Først vil jeg si takk til biveileder Ingunn Tombre ved Norsk institutt for naturforskning for å ta meg inn under vingene. En masteroppgave på gjess hadde nok blitt med en drøm uten ditt engasjement. Takk til Ove Martin Gundersen fra Norges Bondelag for hjelpen med å finne informanter, og ikke minst en stor takk til informantene for hyggelige intervjuer. Takk til Lovise Vårhus for oversiktskartet og Catherine Flake Aasen for oversettelsen av sammendraget.

Sist men ikke minst vil jeg si tusen takk til hovedveileder Øystein Aas ved INA, NMBU for å lose meg igjennom prosjektet. Uvurderlig veiledning fra start til slutt!

Emil Haugen Jamtfall

Ås, 13. mai, 2016

SAMMENDRAG

Den økte bestanden av Svalbard-hekkende av kortnebbgås har ført til en konflikt med jordbruket, og en vekst i antall gåsejegere langs Trondheimsfjorden. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag oppfordret i 2007 grunneiere til å organisere jakten for å øke uttaket av gjess, redusere bestandsveksten og dempe konflikten med gårdbrukerne. En grunneierundersøkelse fra 2014 viser at svært få oppgir ekstrainntekt som motivasjon for å tillate jakt på sin eiendom. Denne oppgaven søker ved å innhente kvalitativ informasjon å belyse hvilke holdninger som ligger til grunn for resultatene i spørreundersøkelsen, og i hvilken grad organisering av jakta påvirker grunneiernes syn på gjess.

Det er vanskelig å peke på en klar kobling mellom organisering av gåsejakta og informantenes holdning til gjess. Samtidig viser resultatene at grunneiere gjennom eiendomsoverbyggende samarbeid har fått større kunnskap og interesse for gjess. Grunneiernes motivasjon for å tillate jakt på sine eiendommer ligger først og fremst i en redusert bestand kortnebb- og grågjess. Årsaken til at få grunneiere oppgir ekstrainntekt eller økonomiske ringvirkninger i lokalsamfunnet som motivasjon ligger i en nøktern vurdering av organisert gåsejaks inntekspotensial. Resultatene viser også at eier- og eiendoms karakteristika ser ut til å ha betydning for grunneieres syn på gjess som tilleggsnæring.

Grunneierne mener at fellesforvaltning av gjess er avgjørende for å lykkes som tilbyder av gåserelatert turisme, men er samtidig klar på at eiendomsoverbyggende samarbeid kan bli utfordrende når motivet er verdiskapning og ikke forvaltning. Videre arbeid med organisering av gåsejakten bør i første rekke fokusere på forvaltning av gjess og konflikten med landbruket. Det er likevel ingen grunn til at verdiskapning ikke kan eller bør kombineres med dette arbeidet i fremtiden.

ABSTRACT

The increase of the Svalbard population of pink-footed geese has led to a conflict with agriculture and also to an increased hunting activity along the Trondheim Fjord. In 2007 the county governor of Nord-Trøndelag urged landowners to organize a hunt to increase the harvesting of geese, reduce population growth, and dampen conflict with farmers. A landowner survey in 2014 shows that very few landowners view extra income as an incentive to allowing hunting on their property. This study searches to obtain qualitative data that illustrates the attitudes that underlie the results of the survey, and to what degree the organization of hunting affects farmers attitudes towards geese.

It is difficult to find a direct link between the organization of goose hunting and farmers' attitude towards geese. However, the results show that landowners, through co-management, have gained a greater knowledge and interest in geese. A reduced population of pink-footed and greylag geese is the foremost reason landowners allow goose hunting on their properties. However, the results also show that landowner and property characteristics appear to influence how farmers see geese as a potential additional trade.

Landowners believe that co-management of geese is critical for succeeding as a provider for goose related tourism. They are simultaneously aware that cooperation can be challenging when the goal is value creation and not management. Further work on the organization of goose hunting should primarily focus on management of geese, and their conflict with agriculture. This study shows that there no reason why added value can not, and should not, be implemented in future management.

INNHold

1	Innledning.....	1
2	Teori	4
2.1	Forvaltning og samarbeid	4
2.1.1	Gjess som fellesressurs.....	4
2.1.2	Grunneiers jaktrett.....	4
2.1.3	Adaptiv fellesforvaltning.....	5
2.1.4	Eiendomsoverbyggende samarbeid	6
2.2	Kunnskap	7
2.3	Grunneiers Beslutningsgrunnlag	8
2.4	Jaktturisme.....	9
3	Metode.....	11
3.1	Valg av metode	11
3.2	Semistrukturert dybdeintervju	11
3.3	Utvalg	12
3.4	Gjennomføring av intervjuer	12
3.5	Analyse	13
4	Beskrivelse av studieområde og del-caser	15
4.1	Levanger	15
4.2	Steinkjer.....	15
4.3	Verdal	15
5	Resultater.....	17
5.1	Informantenes interesse for tilleggsnæring generelt.....	17
5.2	Vurdering av gåsas inntekspotensial	19
5.3	Holdning til gjess og motivasjon for tilrettelegging av jakten	22

5.4	Erfaringsgrunnlag, økonomisk praksis og potensielle kunder.....	24
5.5	Organisering – fordeler og utfordringer ved samarbeid	26
5.5.1	Utfordringer.....	28
5.6	Likheter/ulikheter mellom områdene	32
6	Diskusjon.....	33
6.1	Diskusjon av resultater	33
6.2	Svakheter ved undersøkelsen og videre forskning	37
6.3	Forvaltningsmessige implikasjoner	38
7	Konklusjon	39
	Litteraturliste	40
	Vedlegg 1: Intervjuguide.....	43

1 INNLEDNING

Den svalbardhekkende bestanden av kortnebbgås (*Anser brachyrhynchus*) har hatt en kraftig bestandsøkning de senere årene. Fra å telle om lag 15 000 individer på 1970-tallet viser de siste tellingene fra november 2015 at bestanden nå er oppe i ca. 75 000 (Madsen et al. 2014; Madsen 2015). På vei til og fra sine overvintringsområder i Belgia, Nederland og Danmark raster gjessene i jordbruksområdene langs Trondheimsfjorden (Søreng 2008; Tombre et al. 2008). Også bestanden av grågås (*Anser anser*) har økt jevnt og trutt de siste årene (Pedersen et al. 2016). I tillegg til bestandsøkningen har grågåsa endret sine trekkruiter slik at de i større grad enn tidligere benytter de samme områdene som kortnebbgjessene under høsttrekket (Pedersen et al. 2016). Den kombinerte effekten av dette har ført til en økende konflikt med landbruket da gjessene påfører beiteskader på eng og kornåkre (Bjerke et al. 2014). Veksten har også gitt et stort oppsving i gåsejakt for Innherredsregionen (Pedersen et al. 2016; Søreng et al. 2015; Tombre et al. 2011). Som en følge av konflikten med landbruket har bøndene i Nord-Trøndelag siden 2006 kunne søke på en tilskuddsordning finansiert av Statens Landbruksordning for å kompensere for beiteskadene (Tombre et al. 2013). På tross av ordningen mener en stor del av bøndene i fylket at bestanden bør reduseres og at bestandsmålet på 60 000 kortnebbgjess er for høyt (Fylkesmannen i Nord-Trøndelag 2016; Madsen & Williams 2012; Søreng et al. 2015).

I 2007 kom Fylkesmannen i Nord-Trøndelag med en oppfordring til grunneiere i de berørte områdene om å organisere jakten på kortnebbgjess, hvor målet var å kunne regulere bestanden gjennom mer effektiv høstjakt (Tombre et al. 2009). Noen år senere, i 2012, ble en internasjonal arbeidsgruppe for kortnebbgjess under Africa-Eurasian Migratory Waterbird Agreement opprettet (AEWA 2016) og en internasjonal forvaltningsplan for den Svalbardhekkende kortnebbgåsbestanden vedtatt (Madsen & Williams 2012). Medlemmene består av representanter fra Belgia, Nederland, Danmark og Norge. Målene i planen er at bestanden skal forvaltes bærekraftig samtidig som landbrukskonfliktene reduseres og beiteskader på Svalbards tundra-vegetasjon begrenses. For å nå disse målene er det vedtatt at bestanden skal stabilisere på omkring 60 000 individer og at verktøyet skal være regulær høstjakt i Norge og Danmark. Bestanden var på over 81 000 når planen ble vedtatt og en mer effektiv jakt var derfor påkrevet for å nå bestandsmålet. Planen understreker viktigheten av å få organisert gåsejakta slik at den blir effektiv nok til å holde bestanden og landbrukskonflikten nede. Flere forskningsprosjekter gjennomført av Norsk Institutt for naturforskning og Aarhus Universitet

har forsøkt å finne frem til optimale jaktmodeller slik at bestanden lar seg regulere gjennom effektiv høstjakt (Jensen et al. 2012; Jensen et al. 2014; Søreng et al. 2015; Tombre et al. 2009; Tombre et al. 2011). Tall fra Egge og Skogn viser at de har effektivisert gåsejakta gjennom årlige evalueringer og forbedringer av sine jaktmodeller (Tombre et al. 2011). I tillegg til økte fellingstall fører organiseringen av jakten til at grunneierne føler seg tryggere og mer komfortabel med at det jaktes tett på bebyggelse (Søreng et al. 2015).

Sesongen for jakt på grå- og kortnebbgås er 10.8 til 23.12, og det er gjennomsnittlig felt nærmere 2000 kortnebbgjess og ca. 1750 grågjess i året fra 2010 til 2014 i Nord-Trøndelag (Pedersen et al. 2016). Grågjessene ankommer rasteplassene i slutten av august og kortnebbgjessene i siste del av september, noe som gjør at den effektive jakt sesongen er på ca. to måneder med en topp de første to ukene etter kortnebbgjessenes ankomst (Pedersen et al. 2016; Tombre et al. 2009; Tombre et al. 2011).

Høsten 2014 ble det gjennomført en spørreundersøkelse i flere nord-trønderske kommuner hvor målsetning var å lære mer om grunneiernes erfaring med gåsejakt, syn på forvaltningen og å kartlegge omfanget av grunneiersamarbeid om gåsejakt (Søreng et al. 2015).

Undersøkelsen viste at svært få oppga ekstrainntekt eller muligheten for økonomiske ringvirkninger i lokalsamfunnet som motivasjon for å tillate jakt på sine arealer. Sett i sammenheng med et mål om «økt verdiskaping, kvalitativt gode opplevelser og levende distrikter» fra regjeringens reiselivsstrategi (2012:25) er det interessant å se nærmere på hvilke vurderinger som ligger til grunn for disse resultatene. Denne oppgaven vil se nærmere på om gåsejakt i Midt-Norge har et potensiale for verdiskapning, eller om jakten vil forbli en fritidsaktivitet for lokale jegere og med bare noen jegere fra ellers i landet (Søreng et al. 2013). Ved å innhente kvalitativ informasjon fra grunneiere vil oppgaven forsøke gi en bedre forståelse av resultatene fra den tidligere spørreundersøkelsen blant grunneierne (Søreng et al. 2015), en undersøkelse som indikerte at grunneierne la liten vekt på gåsejaktas mulige inntektpotensial. For å finne ut mer om hva som ligger bak de ulike grunneiernes holdninger til den økonomiske siden ved gåsejakt vil oppgaven ta utgangspunkt i fire forskningsspørsmål.

1. Hvilken betydning har organisering av gåsejakta for grunneiernes syn på gjess?
2. Skyver fellesforvaltning av gjess grunneiernes holdninger fra «skadedyr» over i retning «potensiell inntektskilde»?

3. Hva er grunnene til at «ekstrainntekt» og «økonomiske ringvirkninger i lokalsamfunnet» er så lavt representert som årsak til at grunneiere tillater jakt på sine eiendommer?
4. Organisering gjennom grunneierlag er positivt for utøvelse av jakt og forvaltning, men hvordan påvirker organisering den enkelte grunneiers mulighet til å drive jaktturisme?

2 TEORI

I dag finnes det lite forskning på gåsejaktturisme eller gjess som utgangspunkt for verdiskapning. Det er likevel en del forskning som er gjort innen skog- og landbruk, laksefisketurisme og jakt på hjortevilt som er direkte overførbart til denne oppgaven.

2.1 FORVALTNING OG SAMARBEID

2.1.1 GJESS SOM FELLESRESSURS

Gjess må etter Ostrom's (1990) kriterier kunne sies å være en fellesressurs. Kjennetegnet på en fellesressurs er at den er naturlig eller menneskeskapt og stor nok til at det blir vanskelig (men ikke umulig) å begrense individers mulighet til å dra nytte av den (Ostrom 1990).

Kortnebbgjess er en ressurs ikke bare i jaktsammenheng, men også for allmennheten forøvrig representerer viltet en verdi på et eller annet nivå. I sammenheng med denne oppgaven, hvor temaet er forvaltning og jaktturisme, utgjør gjessene en fellesressurs på to forskjellige vis.

For det første er gjessene som jaktobjekt en fellesressurs som må forvaltes på en måte slik at bestanden opprettholder et høstbart overskudd. I følge Ostrom (1990) er en utnyttelse av en fornybar ressurs kun bærekraftig når uttaket er mindre enn tilskuddet. I dette tilfellet, hvor det er satt et bestandsmål på 60 000 kortnebbgjess (Madsen & Williams 2012), vil det innføres en maksimal kvote for hvor stort uttaket kan være hvert år for å holde bestanden i balanse omkring bestandsmålet. Det som kjennetegner en slik situasjon hvor det utnyttes en fellesressurs, er at en persons utnyttelse av ressursen går på bekostning av andres muligheter til å gjøre det samme (Ostrom 1990).

For det andre viser tidligere forskning at grunneiere bør samarbeide for å kunne tilby god og effektiv gåsejakt (Jensen et al. 2014; Tombre et al. 2011), og på denne måten blir gjessene en økonomisk fellesressurs i verdiskapningssammenheng.

2.1.2 GRUNNEIERS JAKTRETT

En utfordring med forvaltning av fellesressurser som gjess er den private jaktretten. I henhold til loven om jakt og fangst av vilt har norske grunneiere enerett på jakt og fangst (Viltloven 1982). Dette fører til at alle prosjekter hvor flere grunneiere samarbeider mot et felles mål helt og holdent er basert på frivillighet. En grunneier kan forbeholde seg retten til å ikke følge oppfordringer fra forvaltningsmyndigheter eller lokale aktører ved for eksempel å ikke tillate jakt på sine arealer. I forbindelse med gåsejakt og de jaktmodeller som viser seg effektive

gjennom senere års forskning (Jensen et al. 2014; Tombre et al. 2011) representerer «vanskelige» grunneiere en potensiell utfordring. I en evaluering av prosjektet «lokal forvaltning av de utnyttbare vilt- og fiskeressursene 1996-1999» påpeker Dervo (2002) at utmark- eller elveeierlag har møtt flere utfordringer under utarbeidelse av driftsplaner som direkte kan knyttes til den private jaktretten. Problemer med å få med alle rettighetshaverne, fordeling av andeler og uenighet om tiltak er nevnte konflikter som gjør at enkeltpersoner med retten på sin side kan stikke kjepper i hjulene til en god lokal forankret fellesforvaltning.

2.1.3 ADAPTIV FELLESFORVALTNING

Norsk viltforvaltning har siden 1950-tallet utviklet seg i en retning hvor målsetningen har vært best mulig samspill mellom sentrale myndigheter og lokale forvaltningsaktører (Aas & Andersen 2001). En forvaltningsstrategi som befinner seg et sted mellom å være fullstendig styrt fra et sentralt eller lokalt nivå blir gjerne omtalt som co-management (Berkes et al. 1991). Co-management kjennetegnes ved at det må være en vertikal link mellom myndigheter og lokale brukere av ressursen slik at utveksling av vitenskap og lokalkunnskap skal komme både ressursen og brukerne til gode (Berkes 2009). Bindeleddet mellom de ulike nivåene skal legge til rette for toveis flyt av informasjon og bidra til økt læring, gjensidig tillit, transparente prosesser, konfliktdemping og samarbeid (Berkes 2009).

Hvor co-management har fokusert på å involvere brukere i beslutningsprosesser har adaptiv forvaltning dreid seg om å løse usikkerhetsaspekter gjennom en vitenskapelig form for erfaringsbasert læring, eller på godt norsk «learning by doing» (Armitage et al. 2007). Med andre ord danner adaptiv forvaltning en horisontal link mellom vitenskap og forvaltningsmyndigheter som fokuserer på forvaltningsmyndighetenes behov (Berkes 2009). Ved å blande disse to strategiene, både begrep og tankegods, har man kommet frem til en forvaltningsstrategi som kalles adaptiv co-management (Armitage et al. 2007). Her finner man både vertikale linker som knytter grasroten, i form av ulike brukere og interessenter, med forvaltningsmyndighetene, horisontale linker som knytter vitenskap og myndigheter på høyere nivå og ressursbrukere på lokalt nivå. Typisk for et adaptivt forvaltningssystem er at man skaper et nettverk av forbindelser snarere enn kun vertikale og horisontale linker (Berkes 2009). Et eksempel på en slikt system er nettopp forvaltningen av den Svalbardhekkende bestanden av kortnebbgjess. Da AEWA lanserte den internasjonale forvaltningsplanen for kortnebbgås med tilhørende arbeidsgruppe ble det vedtatt at prosessene skulle gjennomføres i

henhold til prinsippene om en adaptiv forvaltning (Madsen & Williams 2012). Dette vil si at det er en dynamisk prosess der beslutninger blir tatt på bakgrunn av den kunnskapen man har på et gitt tidspunkt. Med andre ord kan avgjørelser og strategier forandres dersom ny kunnskap viser at de planlagte tiltakene bør endres. På grunn av toveis flyt av informasjon og kunnskap i den vertikale linken kan slik informasjon like gjerne komme fra lokale organisasjoner og ressursbrukere som fra forskningsinstitusjoner.

Alt er likevel ikke bare positivt med co-management. Under etableringen av co-management-systemer viser det seg at den lokale eliten har en tendens til å ende opp i gunstige posisjoner (Berkes 2009). Dette kan resultere i en skjev fordeling av makt på lokalt nivå og bli en kilde til konflikt.

2.1.4 EIENDOMSOVERBYGGENDE SAMARBEID

Forskning på forvaltning av den Svalbardhekkende bestanden av kortnebbgjess har konkludert med at eiendomsoverbyggende samarbeid er en fordel om en skal få til en vellykket jaktutøvelse (Jensen et al. 2014; Tombre et al. 2013). I disse arbeidene er det hovedsakelig jakten på en optimal jaktutøvelse som har vært sentral og i liten grad om verdiskapning og jaktturisme. Det er gjort en del forskning på det økonomiske aspektet i skogbrukssammenheng og i forbindelse med elgforvaltning. Et prosjekt på eiendomsoverbyggende samarbeid i skogbruket viser at det å tenke på sitt eget fremfor fellesskapet ser ut til å være regelen og ikke unntaket (Follo 2014). Ifølge Norsk senter for bygdeforskning (2014) sier kun 12% av bøndene at de ofte samarbeider med andre gårdbrukere om arbeidsoppgaver knyttet til gårdsdriften. Follo (2014) argumenterer for at dette, samt manglende kompetanse på jus og regelverk i forbindelse med samvirkeorganisasjoner, utgjør en betydelig utfordring ved frivillige samarbeidsprosjekter.

I en spørreundersøkelse blant grunneiere i Nord-Trøndelag svarer kun 26% at de deltar i et samarbeid om organiseringen av gåsejakt (Søreng et al. 2015). Dette til tross for at det har kommet en oppfordringen fra Fylkesmannen, og at flere studier viser betydningen av større sammenhengende jaktområder for et høyere uttak av gjess (Jensen et al. 2014; Tombre et al. 2009; Tombre et al. 2013). Når den samme spørreundersøkelsen viser at 75% av grunneierne tillater jakt fordi de ønsker en mindre bestand av gjess er det naturlig å spørre seg hvorfor så få har innledet et samarbeid med sine naboer. Forskjeller i motivasjon og målsettinger hos rettighetshavere er ifølge Stensland (2012) en kilde til utfordringer for samarbeid innen

forvaltning og rural verdiskaping. Videre argumenterer han for at denne heterogeniteten ikke er unik for elveeiere eller skogbrukere, men at problemstillingen sannsynligvis er relevant for andre typer rettighetshavere.

2.2 KUNNSKAP

Mangel på kunnskap og kompetanse er en utfordring i arbeidet med å etablere lokale forvaltningsmodeller (Dervo 2002). Dette gjelder ikke bare forvaltningsmyndighetene men også blant rettighetshavere. Manglende kunnskap hos gårdbrukerne gjør arbeidet med å etablere lokale driftsplaner for viltforvaltning til en utfordrende affære (Dervo 2002). I følge Dervo (2002) oppsummerte Fylkesmannen sine erfaringer fra prosjektet «lokal forvaltning av de utnyttbare vilt- og fiskeressursene» fra 1996 til 1999 med at det var problematisk å få rettighetshavere til å innta forvalterrollen på grunn av manglende kunnskap. I grunneierundersøkelsen til Sørensen et al (2015) svarer 56% av respondentene at fri jakt hele døgnet og 61% at jakt på overflyvere er en god måte å øke uttaket av gjess. Dette viser at grunneierenes kunnskap om god jaktutøvelse ikke samsvarer med de resultatene fra forskningen sier om god gåsejakt (Jensen et al. 2012; Jensen et al. 2014).

Et annet eksempel på at manglende kunnskap kan føre til irrasjonelle valg eller holdninger kan vi se blant rettighetshavere langs lakseelver i Trøndelag. I følge Stensland (2011) ser grunneiere på en redusert bestand av laks som en av de største risikofaktorene i forbindelse med lakseturisme. Samtidig har veldig få rangert «fang og slipp-fiske» som et godt tiltak. Tiltakene som blir rangert høyest er tiltak som den enkelte grunneier i veldig liten grad kan gjøre noe med, som f.eks. forvaltningsmessige vedtekter og avvikling av kilenotfiske. Til tross for at flere undersøkelser (Arlinghaus et al. 2007; Thorstad et al. 2008) viser at fang og slipp er en mulig forvaltningsstrategi er dette det lavest rangerte tiltaket. Fang og slipp-fiske er et tiltak grunneieren har alle muligheter til å iverksette på egen hånd, men blir prioritert bort på grunn om manglene kunnskap. I dette tilfellet kunne kunnskap om fang og slipp-fiske ført til større utbredelse av praksisen, som igjen har spart laksebestanden og bidratt til å redusere en av risikofaktorene ved lakseturisme.

2.3 GRUNNEIERS BESLUTNINGSGRUNNLAG

Store deler av de valg vi tar i hverdagen kan sees på som en del av vår økonomiske adferd. Begrepet brukes i sammenheng med bruk av en begrenset ressurs som f.eks. tid, penger eller arbeidsinnsats (van Raaij 1999). Helt overordnet kan man si at økonomisk adferd handler om avveiningen mellom forbruk av en begrenset ressurs for å oppnå ønskede fordeler. I den sammenheng sier van Raaij (1999) at disse avveiningene aldri blir tatt av fullstendig objektive og rasjonelle mennesker, men at de alltid vil være preget av partiskhet i sine oppfatninger og resonnement.

Det å drive en tilleggsnæring på gården medfører som regel at man må legge ned ekstra tid og innsats i tillegg til sin hovedinntektskilde. På landsbasis er det kun 18% som ser på utvikling av en tilleggsnæring på gården innen de neste 5 årene som sannsynlig (Storstad & Rønning 2014). I spørreundersøkelsen utført av Sørensen et al. (2015) oppga kun 2% av respondentene at motivasjonen for å tillate gåsejakt på sine arealer lå i ekstraintekten fra salg av jaktkort, og heller ikke økonomiske ringvirkninger i Nord-Trøndelag hadde noen særlig betydning med 7%. En mulig årsak til at tallene er så lave er at det er knyttet flere utfordringer til å starte med en tilleggsnæring, noe som belyses i en studie av Engeset og Heggem (2015) på strategier innen norsk gårdsturisme. Hvordan grunneiere velger å løse disse utfordringene varierer. Mange velger å jobbe ved siden slik at de kun behøver å være turistverter i den mest lønnsomme perioden. Andre velger å ha et større utvalg av tjenester for å få hjulene til å gå rundt året gjennom (Engeset & Heggem 2015). Uansett så må en grunneier på et eller annet grunnlag ta en beslutning på hvordan vedkommende vil angripe situasjonen. Risiko må vurderes opp mot potensiell inntekt, samtidig som arbeidsmengden ofte er en avgjørende faktor.

Dersom man ser på bønders oppfatning av strategier for å håndtere risiko, viser en studie at deltidsbonden vurderer lønnsinntekt høyere som en strategi for å håndtere risiko enn fulltidsbonden (Lien et al. 2006). En undersøkelse som så på skogeieres beslutningsadferd viser at de som har arbeid utenfor gården ser ut til å være mindre bekymret for markedsrisiko, noe som tyder på at de er mindre avhengig av skogbruket og således kan ta større sjanser (Størdal et al. 2006). Studier gjort på laksefiske og verdiskaping viser det samme mønsteret. Ved å se på inntektene hos aktører innen lakseturisme ser man at overskuddet synker når arbeidsmengde på eller utenfor gården øker i forhold til arbeidsinnsatsen som turistvert (Stensland 2011). Det er med andre ord mindre avgjørende at man får mest mulig igjen for innsatsen dersom man har en inntekt utenfor gården. Gårdbrukere i Trøndelag oppgir

usikkerhet rundt bestanden av laks, redusert fiskesesong og variasjon i etterspørselen blant de største risikoene forbundet med lakseturisme (Stensland 2011). Det at forvaltningstiltak for å styrke laksebestanden tas på et nivå hvor grunneiere eller elveeierlag blir umyndiggjort, gjør disse tiltakene til risikokilder som i varierende grad påvirker rettighetshavernes økonomiske adferd (Stensland 2011). Eksempler på dette kan være innskrenkning av sesongen eller fangstbegrensninger som gjør fisket mindre attraktivt blant lakseturister.

Man ser at for skogbrukere er både eier- og eiendoms karakteristika avgjørende for hvordan de forholder seg til inntektskilder på gården (Størdal et al. 2006). Det er ikke alltid like lett for hverken grunneiere eller myndigheter å beregne alle tiltak og kostnader i forbindelse med tilrettelegging for jakt som tilleggsnæring. Henriksen og Storaas's (1999:12) rapport om elg som økonomisk ressurs konkluderer med «Det finnes rett og slett ingen studier som ser spesifikt på hva det totale regnestykket blir for en grunneier ved å satse på elg som næring». I den samme rapporten påpeker Henriksen og Storaas (1999) at grunneieren selv vil være best skikket til å vurdere kostnadene ved tilrettelegging opp mot fremtidige inntekter. Nå er dette 17 år siden, men et raskt litteratursøk kan tyde på at situasjonen er nærmest uforandret den dag i dag. Det som derimot med sikkerhet kan sies å være uforandret er at omsetning og økonomisk potensiale for storviltjakt er betydelig større enn for småviltjakt (Norges Skogeierforbund 2012). Med tanke på elgjaktens økonomiske potensiale sammenlignet med gåsejakt, er det rimelig å anta at det heller ikke foreligger et slikt regnestykke for gåsejakt som næring.

Mange gårdbrukere har flere inntektskilder og for de aller fleste er turistvirksomhet langt ifra den viktigste ekstraintekten (Storstad & Rønning 2014). Grunneieren må til enhver tid velge hvor han skal investere begrensede ressurs som tid og penger. Når en gårdbruker vil øke profitten for en av inntektskildene må arbeidsinnsatsen økes, noe som kan gå på bekostning av effektiviteten til de andre aktivitetene (Stensland & Baardsen 2012). En gårdbruker som vil satse på jaktturisme som tilleggsnæring må ta stilling til hvordan han vil fordele sin tid og arbeidsinnsats for å opprettholde trygge økonomiske rammer for husholdningen.

2.4 JAKTTURISME

En kommersialisering av jakt kan være en krevende oppgave. Gjennom flere studier er det påpekt at sosiale og kulturelle forhold kan gjøre prosessen til en utfordring (Haaland et al. 2006).

Jacobsen (2014:75) fant i sin undersøkelse av 13 kommersielle aktører innen elg- og hjortejakt «at påfallende mange opplever jaktturisme som særdeles tidkrevende og lite lønnsomt». I en studie hvor det ble sett på mulighetene for å drive jaktturisme i nordlige områder i Sverige, Finland, Island og Canada oppsummerer Matilainen (2006) utfordringene som entreprenørene møter i fem kategorier:

- Økologisk bærekraft: Viltressursen må ha et høstbart overskudd og jakten tilpasses de rammene forvaltningen setter. Den eneste muligheten til å forsikre seg om at ressursen er høstbar er gjennom overvåkning av svingninger i bestanden ved bruk av objektive metoder. Dette er ressurskrevende.
- Sesong- og bestandssvingninger: Jaktturisme er en sesongbasert inntektskilde. Både regelverk og ressursens tilstedeværelse gjør at sesongen begrenses til en viss lengde. Flere aktører løser dette ved å tilby andre produkter enn jaktturisme, som f.eks. fiske eller fotojakt. Langsiktig planlegging av jaktturisme kan også være problematisk på grunn av variasjoner i bestanden fra år til år.
- Markedsføring: Situasjonen preges av at tilbyderne har for lite kunnskap om potensielle kundegrupper, og markedsfører seg i liten grad, særlig til utenlandske jegere.
- Kommunikasjon og samarbeid med interessenter: På grunn av de mange interessentene knyttet til ressurser og områder tilbyderne av jaktturisme utnytter, er det avgjørende med god kommunikasjon og samarbeid. I tillegg til at avtaler og løsninger på lokalt plan må inngås, finnes det nasjonale og regionale lovverk som også må tas hensyn til. Samarbeid og felles initiativ er viktig for at tilbyderne skal bli hørt av forvaltningsmyndighetene slik at regelverk kan tilpasses en satsing på jaktturisme.
- Kvalitetssikring: Det mangler et spesifikt system for å evaluere kvaliteten på jaktturismeprodukter i Norden. En eller annen form for kvalitetssikring er vesentlig for å gjøre produktene attraktive blant kundene. I tillegg legger et slikt system til rette for samarbeid mellom tilbydere og en felles utvikling av kvalitetsprodukter.

3 METODE

3.1 VALG AV METODE

For å svare på forskningsspørsmålene i denne oppgaven er det valgt en kvalitativ metode. Forskningsdesignet må kunne sies å være av eksplorerende karakter, da informasjonen om grunneieres holdninger til gjess og verdiskapning er undersøkt i svært liten grad. Forskningsspørsmålene i oppgaven bygger i stor grad på resultatene fra en kvantitativ spørreundersøkelse gjort av Sørensen et al. (2015), slik at det var naturlig å ta i bruk kvalitative forskningsmetoder for å se nærmere på tematikk som ikke kommer frem gjennom den kvantitative grunneierundersøkelsen.

Av metoder innenfor den kvalitative forskningen falt valget på å gjøre dybdeintervjuer. Dybdeintervjuer kan variere fra å være helt åpne, hvor samtalen flyter fritt, til et strukturert intervju hvor informanten blir ledet gjennom en forutbestemt rekke spørsmål av intervjueren. Den mest vanlige, og ofte mest hensiktsmessige intervjuformen, finner man et sted i mellom disse variantene og kalles gjerne for et semistrukturert intervju (Ryen 2002).

3.2 SEMISTRUKTURERT DYBDEINTERVJU

I denne oppgaven har jeg valgt å gjøre semistrukturerte dybdeintervjuer. På grunn av oppgavens eksplorerende karakter er en lav grad av formalisering ønskelig (Ryen 2002). Ved for stor grad av formalisering vil informantens perspektiv bli svekket og forskeren kan gå glipp av viktige elementer i sin datainnsamling. Det finnes likevel flere gode argumenter for å strukturere et kvalitativt intervju. Ryen (2002) påpeker at et intervju som føres helt åpent vil i verste fall kunne utelate å fange opp de fenomener som forskeren vil se på. Et annet argument er at en viss struktur sørger for at mengden data som samles inn ikke blir unødvendig stor. Irrelevant data vil koste forskeren tid og energi under bearbeiding av data som f.eks. unødvendig transkribering eller «støy» i forbindelse med analysen.

En vanlig hjelpemiddel for å gjennomføre et semistrukturert intervju er intervjuguiden. Denne kan gjerne være mer eller mindre i stikkordsform og fungere som en huskeliste for forskeren slik at alle temaer blir belyst uten at intervjuet må følge en fast struktur (Tjora 2012). I denne oppgaven ble intervjuguiden (vedlegg 1) utformet med forskningsspørsmålene som utgangspunkt. Det ble laget en rekke spørsmål, med potensielle oppfølgingsspørsmål, hvor tanken var at de samlede svarene skulle kunne svare på det respektive forskningsspørsmålet. Spørsmål knyttet til de tre forskningsspørsmålene utgjorde refleksjonsspørsmålene. I tillegg

ble det laget spørsmål som skulle utgjøre oppvarming- og avrundingspørsmål, i henhold til et dybdeintervju oppbygging (Tjora 2012).

3.3 UTVALG

For denne undersøkelsen var det naturlig å gjøre et strategisk utvalg av informanter. Det vil si at de utvalgte informantene skal ha forutsetninger for å komme med reflekterte uttalelser om temaet (Tjora 2012). For at utvalget skulle bli så representativt som mulig ble det definert tre områder ut i fra ulik grad av jaktorganisering, med en spenn fra ingen organisering, til et stort grunneierlag med over 70 medlemmer. Under innledende arbeid med oppgaven ble det bestemt at tre informanter per område, ni stykk totalt, var et fornuftig antall ut fra en avveining mellom flest mulig informanter per område og et håndterbart datamateriale med tanke på oppgavens omfang. Oppgaven søker til dels etter forskjeller mellom de tre områdene og av den grunn var det svært viktig at utvalget av de tre informantene per område ble gjort på best mulig grunnlag. Til å gjøre dette utvalget fikk jeg hjelp fra Ingunn Tombre fra Norsk institutt for naturforskning og Ove Martin Gundersen fra Norges Bondelag. Til sammen har de gjennom sitt arbeid med forskning og forvaltning av gjess i studieområdet en god oversikt over aktuelle grunneiere på Innherred som kunne bidra med relevante data for oppgaven.

For de to områdene i kommunene Steinkjer og Levanger, hvor de allerede har etablert grunneierlag og praktiserer organisert gåsejakt, hadde utvalget en naturlig avgrensning i hver av disse organisasjonene. Kriteriene for utvelgelsen var at informantene skulle enten være et aktivt medlem av grunneierlag og lokal forvaltning eller ha en eiendom som ligger i de mest aktuelle områdene for gåsejakt. I Verdal kommune manglet en slik naturlig avgrensning av utvalget på grunn av manglende organisering av jakten. Her ble utvalget gjort på bakgrunn av Norges Bondelags representants kunnskap om hvilke grunneiere som tradisjonelt sett har hatt store mengder gjess på sine arealer. Etter følgende kriterium må det nevnes at to av de mest aktuelle informantene av ulike årsaker ikke deltok i undersøkelsen.

Informantene ble kontaktet per telefon hvor de ble informert om prosjektet og spurt om de var villig til å stille som intervjuobjekt. Prosjektet ble meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

3.4 GJENNOMFØRING AV INTERVJUER

Med unntak av et intervju ble alle intervjuene gjort hjemme hos informanten. Det siste intervjuet ble gjennomført ved informantens arbeidsplass. Dette tjente tre formål. For det

første legger det til rette for at informanten skal føle seg komfortabel med situasjonen. For det andre økte det mine muligheter til å relatere meg til informasjonen jeg fikk fra informantene, da temaet ofte hadde direkte tilknytning til eiendommen. For det tredje var det praktisk i forhold til gjennomføringen, både for informantene og intervjuer.

Under intervjuene ble det brukt lydopptaker for å sørge for størst mulig tilstedeværelse fra intervjueren. Før lydopptakeren ble slått på ble informantene gjort oppmerksom på intervjuene ville bli anonymisert så langt det lar seg gjøre og at informasjonen vil bli slettet etter at prosjektet er avsluttet. I tillegg fikk de beskjed om at intervjuene til enhver tid kunne avbrytes etter eget ønske.

Gjennomføringen av intervjuene gikk uten større avbrudd eller forstyrrelser. Informantene virket komfortable og ingen ga inntrykk av å holde tilbake på informasjon i frykt for å bli identifisert på bakgrunn av denne. Samtlige sa helt konkret at de ikke hadde tanker eller meninger knyttet til gess som de ikke kunne stå inne for, slik at anonymitet i utgangspunktet ikke var avgjørende for deres bidrag.

Det var forskjell på hvordan informantene hadde satt av tid til intervjuene. På den ene siden opplevdes enkelte som de ble forstyrret i sitt arbeide, hvor vedkommende pratet raskt, fattet seg i korthet og ga generelt inntrykk av at de hadde annet å gjøre. Andre hadde satt av god tid og stilte forberedt med notater og informasjon som informantene anså som relevant. Dette preget i noen grad gjennomføringen av intervjuene i den forstand at intervjuguiden ble brukt mer slavisk i de kortere intervjuene. Under intervju hvor praten gikk løsere og informantene hadde mye på hjertet ble det hoppet mer frem og tilbake i guiden ettersom temaene falt naturlig inn i samtaleemne.

Senere i prosjektet fikk informantene tilsendt oppfølgingsspørsmål per epost.

3.5 ANALYSE

For å analysere intervjuene var det hensiktsmessig å få dataene over i tekstform. Dette ble gjort så tett på intervjurunden som mulig for å ha stoffet friskt i minne, noe som kan være avgjørende for å forstå underliggende betydninger og ordlyd i materialet. Transkriberingen ble gjort med programmet Express Scribe. Videre analyse av dataene tok utgangspunkt i en stegvis-deduktiv induktiv metode beskrevet av Tjora (2012) som er en metode hvor man går induktivt fra data mot teori, men med deduktive tilbakekoblinger hvor man stegvis går tilbake og sjekker det teoretiske mot empirien.

Intervjuene ble først kodet, ved hjelp av analyseverktøyet QDA Miner Lite, etter prinsippet om tekstnære koding (Tjora 2012). Det vil si at kodene ble utviklet fra dataene og ikke teori eller forskningsspørsmål. Deretter ble kodene sortert i kategorier utviklet på bakgrunn av teori og forskningsspørsmål. På denne måten får man en kategorisk oversikt over materialet samtidig som kodene er nært knyttet til innholdet i dataene. Dette sparer forskeren mye arbeid med å lete etter meninger i de kodete dataene sammenlignet med sorteringsbasert koding (Tjora 2012). Under kategoriseringen av dataene ble det tatt utgangspunkt i forskningsspørsmålene og kodene ble sortert under sine respektive kategorier. Neste steg var å hente ut relevant informasjon og presentere den i en resultatdel hvor strukturen tar utgangspunkt i en kombinasjon av teori og forskningsspørsmål.

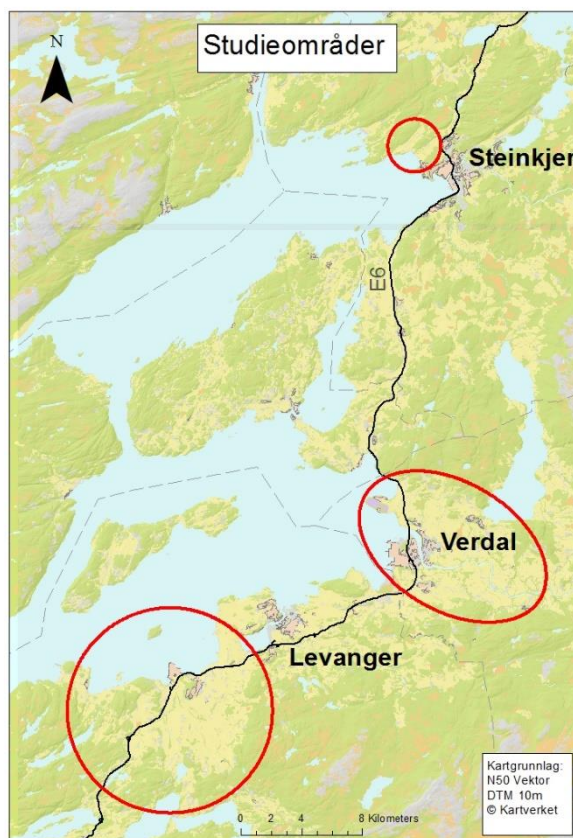
4 BESKRIVELSE AV STUDIEOMRÅDE OG DEL-CASER

4.1 LEVANGER

Grunneierlaget «Innherred Grunneierlag for Felles Forvaltning av Gås» ble opprettet for 7 år siden og består nå av 72 medlemmer. Hoveddelen av arealet ligger ved Skogn, sørvest for Levanger.

Området er delt opp i 5 soner som leies ut til et jaktlag for 3 år av gangen. Inntektene går tilbake til grunneierlaget, og medlemmene får kun betalt i form av en bedre middag på årsmøtet.

Grunneierlaget har vært igjennom flere modeller, f.eks. åpent kortsalg og booking av teig via nettet, før de endte opp med modellen som er i bruk i dag. Gjennomsnittlig fellingstall per jaktepisode for 2015 var 17 gjess. I Levanger kommune ble det sesongen 2014/2015 felt 1700 grågjess og 910 kortnebbgjess (SSB 2016).



FIGUR 1: KART OVER STUDIEOMRÅDER

4.2 STEINKJER

Studieområdet i Steinkjer ligger nordvest for Steinkjer sentrum og fikk gåsejakten inn i organiserte former i 2008. Det er i dag 7 grunneiere som er med i en fellesforvaltning av gjess, med et samlet areal på 2400 dekar hvor halvparten regnes som jaktbart. De første årene var det fritt kortsalg og ingen begrensning på antall jegere eller jaktepisoder. I dag foregår jakten ved at en jaktleder administrerer det hele og har kontroll på hvem som jakter når og hvor. Organiseringen har fulgt utviklingen av ny kunnskap som er generert i forskningsprosjekter i regionen. Inntektene fra kortsalget fordeles på grunneierne etter andelen jaktbart areal, bortsett fra 25% som går tilbake til grunneierlaget. Gjennomsnittlig fellingstall per jaktepisode for 2015 var 29 gjess. I følge SSB (2016) ble det i sesongen 2014/2015 felt 170 grågjess og 240 kortnebbgjess i Steinkjer kommune.

4.3 VERDAL

I Verdal er det per i dag ingen grunneierlag som driver organisert gåsejakt i kommunen. Siden gjessenes inntog, på slutten av 80-/begynnelsen av 90-tallet og frem til i dag, har hver enkelt

grunneier styrt jakten på sine arealer i henhold til gjeldende nasjonalt lovverk. I følge respondentene tyder mye på at det ikke har vært vanlig praksis å la jegere måtte betale for jakten. Det ser ut til å være en forståelse mellom bønder og jegere at de gjør hverandre gjensidige tjenester, noe som har holdt penger ute av bildet. De aktuelle områdene for gåsejakt er jordbruksarealene langs kysten og oppover dalføret langs Verdalselva. Fellingstall for kommunen i sesongen 2014/2015 var 180 kortnebb og 180 grågjess (SSB 2016).

Informantene var alle menn i alderen 42 til 79 år. I tabell 1 ser man forholdet mellom inntekt fra gården og en eventuell lønnsinntekt fra annet arbeid i prosent, samt hvilken kommune de er fra og hvorvidt informanten deltar i en organisering av gåsejakta.

TABELL 1: OVERSIKT OVER INFORMANTER

Informant-ID	Område	Kjønn	Prosentvis inntekt fra gård/lønnsinntekt	Tilbyder av organisert gåsejakt?
L1	Levanger	Mann	Pensjonist. Før: 0 / 100	Ja
L2	Levanger	Mann	100 / 0	Ja
L3	Levanger	Mann	2 / 98	Ja
S1	Steinkjer	Mann	55 / 45	Ja
S2	Steinkjer	Mann	100 / 0	Ja
S3	Steinkjer	Mann	90 / 10	Ja
V1	Verdal	Mann	50 / 50	Nei
V2	Verdal	Mann	100 / 0	Nei
V3	Verdal	Mann	33 / 66	Nei

5 RESULTATER

5.1 INFORMANTENES INTERESSE FOR TILLEGGSNÆRING GENERELT

I dette avsnittet presenteres informantenes holdninger til tilleggsnæring generelt. Med tilleggsnæring er det i denne oppgaven snakk om turismebasert virksomhet da informantene ble spurt om de trodde det var mulig å tjene penger på gress utover salg av jaktkort. Det behøver ikke nødvendigvis dreie seg kun om jaktturisme, som enkelte informanter er inne på er det mulig å satse på andre grupper enn jegere. Gjennom intervjuet med grunneier S1 kom det frem at de drev langtidsutleie av leiligheter men at det i perioder har vært vanskelig å få leid ut alle boenhetene. Informant S1 vært inne på tanken med korttidsutleie med turister som målgruppe. Både gås- og elgjegere så vel som «vanlige turister» blir foreslått som kunder. En utkikkspost i forbindelse med et fuglereservat nær gården gjør at det kan være aktuelt å tilrettelegge for fuglekikkere ifølge informanten. Grunneieren gir generelt et inntrykk av at gården gir muligheter for flere inntektskilder:

«... men vi har jo i tider hvor det er vanskelig å få tak i faste leietakere vurdert korttidsutleie. Og da, slik som surrer litt i bakhodet mitt, som kan bli aktuelt noen gang er jo selvfølgelig å leie ut til jegere som er interessert i å leie både jakt og husrom samtidig.» – S1

«Jeg tipper at det kan være en, en slik mulighet, for gården vår til ta ut en del kroner på slik ting. Utnytte de mulighetene som ...» – S1

Grunneier L3 har tidligere innkvartert gåsejegere på gården og fått inntrykk av disse ønsket å komme tilbake ved en senere anledning. I tillegg har den samme grunneieren et prosjekt på gang hvor turister eller andre interesserte får være med ut og observere jakten på nært hold. L3 kunne også fortelle at det er en økende popularitet blant befolkningen i kommunen for gründervirksomhet. Særlig i forbindelse med landbruket. En ny generasjon bønder vokser frem og kreativitet og initiativ ser ut til å bli belønnet.

«Jeg har et stabbur, og der har det vært spørsmål om å få ligge. Og der har det ligget folk da. Og de er jo interessert i å komme igjen.» – L3

«Det er en helt annen nasjon av, altså generasjon av bønder nå, hvor kreativitet og initiativ belønnes sosialt.» – L3

De resterende grunneierne svarte at det var uaktuelt med en tilleggsnæring for deres del. En av årsakene til at flere informanter så på det som uinteressant var en nøktern vurdering av inntektsmulighetene sett i sammenheng med innsatsen som kreves for å være turistvert.

Grunneier L2 sa rett ut at det ikke var verdt å legge ned en viss innsats for å tjene noen få tusen i løpet av en sesong.

«Jeg er ikke villig til å bruke x antall timer på at jeg kanskje skal sitte igjen med 5 eller 10 tusen i året, det er totalt uinteressant» – L2

Det kommer også frem at blant enkelte informanter at økonomisk gevinst rett og slett ikke er en motivasjon.

«Jeg trenger ikke noe tilleggsnæring for å si det slik. Hverken for å leve eller ha nok arbeid ...» – L2

Mangelen på økonomisk motivasjon kommer også til syne på andre måter. Et godt eksempel er S2 som på tross av at han tar betalt fra jegere som jakter gjess (i henhold til lagets vedtekter), lar duejegere få jakte gratis på sine områder. Dette er en indikasjon at informanten ikke ser på sin deltagelse i grunneierlaget som en tilleggsnæring, men som et ledd i forvaltningen. En annen årsak til at informantene ikke er interessert i noen tilleggsnæring ser ut til å være investeringene som kreves. Spesielt med tanke på å legge til rette for innløsning av jegere. Flere av grunneierne er tydelig på at det kreves mye penger og ikke minst arbeid til for å kunne gjennomføre et slikt prosjekt.

«... selv om du har hus, så er det jo investeringer. Du skal legge ned, ting koster penger og ting tar tid» – S2

«Det som er når man skal til med noe slikt at det må gjøres noen investeringer, og da må man jo være ganske trygg på at det kommer noen og betaler seg inn til deg» – V2

«Det er jo et veldig med arbeid å komme i gang med noe slikt da. Og kostnader, utgifter med å pusse opp og ordne opp til å ta imot jaktlag da.» – V1

Det kom også tydelig frem at bondeyrket var såpass marginalt hva tid og krefter angår at det rett og slett ikke var rom for å tenke tilleggsnæring hos enkelte grunneiere. Dette gjelder spesielt i de periodene gjessene oppholder seg på Innherred.

«En vanlig gårdbruker vet du, han har nok å tenke på.» – L1

«Så vi er helt på marginen her, hvordan vi driver. Så august, september, begynnelsen av oktober så må du bare være... det er det samme i vårperioden også ikke sant. Er det tørt nok, så må du bare kjøre på.» – S2

Enkelte har bare ikke interesse av å ta på seg rollen som vert.

«Nei altså, skal en nå drive kost og losji så er jo det en egen virksomhet holdt jeg på å si, en egen profesjon iallfall, på et vis. Så en må nå ha interesse for det i hvert fall. Men, det er ikke noe som frister meg uansett.» – S3

Informantene var delte i synet på en turismebasert tilleggsnæring. De fleste var skeptiske til lønnsomheten ved et slikt prosjekt. Investeringsbehov, risiko og tidsbruk ble trukket frem som viktige årsaker. I tillegg sammenfaller sesongen for gåsejakt med en tid på året hvor informantene har lite tid til annet enn primærnæringen. Manglende interesse for å være vertskap ble også brukt som argument for at jaktturisme var en dårlig idé. Grunneierne som var positive hadde til en viss grad andre forutsetninger gjennom mindre investeringsbehov og noe erfaring med tilleggsnæring på gården fra før.

5.2 VURDERING AV GÅSAS INNTEKTSPOTENSIAL

Uavhengig av informantenes holdning til en tilleggsnæring på gården, ble de spurt om de trodde det var mulig å tjene penger på gjessenes tilstedeværelse. Er det slik at de ulike områdenes nivå av organisering påvirket informantenes syn på gjess? Er gjessene en potensiell inntektskilde eller kun et skadedyr? På grunn av forskjellene i ambisjonsnivå hos informantene varierte deres syn på gjess som inntektskilde, også blant de som ikke så for seg en tilleggsnæring på gården.

I Verdal kommune var det kun en av informantene som hadde gjort seg opp noen tanker rundt turistnæringen og naturbasert reiseliv på lokalt nivå, med referanser til bl.a. «Spelet på Stiklestad». V3 hadde ingen konkrete forslag til hvordan gåseressursen kunne utnyttes, men var samtidig klar på at man ikke skal utelukke at andre ville finne en måte å gjøre gjessene til en inntektskilde på.

«Skjønner hva du er inne på. Vi bor jo på Stiklestad, så jeg ser jo det der med, der feirer vi jo taperen i 1030 da, og det er jo lenge siden, men ja ... en skal aldri si aldri. [...] Jeg vet jo det der med traner og Hornborgasjøen. Jeg har fulgt med det altså. Og der har de jo tatt, har de jo gjort næring av det så vidt jeg forstår. [...] Ja da, jeg er åpen til sinns der.» – V3

Det kom også frem at denne grunneieren på grunn av sin arbeidshistorikk har opparbeidet seg større kunnskap om gjess generelt og særlig konflikten opp mot landbruket, sammenlignet med de to andre grunneierne fra samme kommune. Disse ga uttrykk for at de ikke hadde tenkt på gjess som en inntektskilde eller så for seg muligheten til verdiskapning med utgangspunkt i gjess.

«Nei. [...] Men jeg har liksom aldri tenkt på det som noe mulighet her nei. Har liksom ikke ofret det noen tanke egentlig.» – V1

«Nei [...] det er ikke noen konkrete planer men det kan nå være i forbindelse med at jeg har et verneområde her.» – V2

Grunneiere i Steinkjer kommune hadde i større grad gjort seg refleksjoner om gåsejakt og mulighetene for verdiskapning. Svarene var mer varierte enn hos grunneierne i Verdal. En av respondentene, S1, kunne fortelle at han så på gjessene som en potensiell kilde til inntekt. Vedkommende hadde tenkt på mulighetene for å leie ut rom til jegere som var interessert i både jakt og husrom. Samtidig ga S1 inntrykk av at gåsejegere alene mest sannsynlig var for liten som målgruppe.

«Og da, slik som surrer litt i bakhodet mitt, som kan bli aktuelt noen gang er jo selvfølgelig å leie ut til jegere som er interessert i å leie både jakt og husrom samtidig. [...] Men jeg tror nok at det med utkikksposter osv., utleie og mulighetene for det. Det er litt interessant det altså.» – S1

I motsatt ende av skalaen lå S2 som hverken hadde interesse av å starte med noe tilleggsnæring selv eller så det som sannsynlig å kunne gjøre gåsejakt til en bigeskjeft under de forutsetningene grunneierlaget hadde på tiden intervjuet ble gjort. For at gåsejakt skal være lønnsomt må det selges en hel opplevelsespakke med kost og losji, ifølge S2. Salget av jaktkort er ikke en gang tilstrekkelig til å dekke tapte inntekt etter beiteskadene.

«Nei. [...] Da må du være større. Du må selge en opplevelsespakke, sant. Da må du ha noen som syr sammen hele pakken og selger pakker. [...] Her er det såpass små beløp at det dekker ikke beiteskadene en gang. Det du får inn på de kortene er så lite at det.» – S2

Den tredje grunneieren i Steinkjer kommune mente at det er et potensial for verdiskapning selv om det ikke var aktuelt for vedkommende å starte med noe tilleggsnæring.

Vedkommende er et aktivt medlem av grunneierlaget i området og har gjennom flere år engasjert seg i forvaltningen av kortnebbgås. På den måten har han, sammenlignet med de andre respondentene fra Steinkjer, mer erfaring når det kommer til organisering av gåsejakt, forvaltning av kortnebbgås og hvilke effekter den har.

«Det er da helt sikkert potensiale til å ta mer betalt, det tror jeg nok. [...] Men det er klart, potensiale det er det nok der, men noen slik eventyrinntekt på det her det kan jo aldri bli her, i alle fall ikke per arealenheten blir det jo ikke all verden, det kan jeg ikke skjønne.» – S3

Jaktområdet i Levanger var det eneste hvor alle tre grunneiere trodde det var mulig å drive en viss tilleggsnæring med utgangspunkt i gåsejakt. Ikke alle så klart for seg hvordan dette skulle gjennomføres eller hvilke produkter man kan skape, men likefult var ingen blankt avvisende. Sitatene under viser at grunneiernes tanker rundt dette spenner seg i fra «det lar seg sikkert gjøre» til at det er søkt tilskudd hos fylkesmannen for å realisere helt konkrete tilbud.

«Jo det tror jeg kanskje. For et grunneierlag for eksempel, eller noe slikt, så kunne det ha vært mulig.» – L2

«[...] la oss si det var noen fra Oslo som gjerne ville vært med på gåsejakt oppi her. Da måtte de ha tatt kontakt med grunneierlaget da, som hadde tatt et lite møte med jaktlederne og blitt enige om at "sånn og sånn" kan vi ta med oss. Og la oss si at ei uke, de skal jakte da. Så da må det jo kunne settes en pris på ei ukes jakt, organisert gåsejakt. Ja det tror jeg, absolutt. [...] For det burde jo være mulig å tjene noen kroner på utleie av losji da også da.» – L1

«[...] vi har søkt ut hos fylkesmannen, så har vi søkt inn to prosjekt. Det ene det går ut på det å ha med grupper ut da, som gåsesightseeing rett og slett. Og da har vi en tilrettelagt plass som det går an å sitte i. Og liksom, tenkt å sette opp noen kikkerter der og sånt da. Og det er fordi, rett og slett, fordi at folk spør etter det. [...] Også har vi et annet prosjekt som vi kjører, det er jo både litt som privatperson, og det er at vi skal ha med ut, både skoleklasser og likens grupper av interesserte, og da skal vi plassere de sånn 200 meter bak jaktlaget, hvor de kan være med på å observere ei jakt, også få forklaring på hva som skjer og hvorfor det skjer osv.» – L3

En av informantene har allerede hatt gåsejegere innkvartert på sin eiendom. Dette er et direkte resultat av kvaliteten man har oppnådd gjennom områdets organisering av gåsejakta og betalingsvilligheten det har medført.

«Jeg har et stabbur, og der har det vært spørsmål om å få ligge. Og der har det ligget folk da. Og de er jo interessert i å komme igjen. Jeg har to soverom nedi der og et lite kjøkken og et toalett kan du si. Og det har vært spørsmål om å få bruke det stabburet.» – L3

Da respondentene fikk et konkret spørsmål om hvilket inntekspotensial det lå i tilrettelagt gåsejakt ble forskjellene mellom jaktområdene tydeligere. Ingen av grunneierne i fra Verdal svarte med en konkret sum. To av disse hadde ingen formening om potensialet, og den tredje mente at ikke kunne være snakk om mange tusenlappene. Grunneiere i Steinkjer var klar på at det finnes en økonomisk side ved gåsejakten, men at de ikke turte å si noe om eksakte summer da de har hatt fokus på organisering og økt uttak, og ikke testet inntekspotensialet til området. Grunneier S3 gikk lengst av disse med å antyde at det kunne være mulig å tjene noen titusener på en sesong.

«Nei altså, selve jaktretten det ser jeg for meg er noen titusen for en sesong, det er vel tenkbart.» – S3

Området som har kommet lengst i arbeidet med organisering av jakten var ikke uventet også det området hvor grunneierne hadde gjort seg opp flest tanker rundt inntekspotensialet. To av grunneierne i Levanger svarte at det burde være mulig å ta 1000 kroner per dag for jaktretten, per jeger. I tillegg til dette kommer kost, losji og annen tilleggsnæring man kan knytte til gåsejakt. Med en pris på 1000 kroner per jeger per dag vil grunneierlaget kunne tjene ca. 180 000 kroner på salg av jaktkort i året ifølge grunneier L3.

«Ja det, det burde nå iallfall kunne vært tusen kroner dagen da.» – L1

«For jaktretten da eller? Eller for hele ...» – Intervjuer

«Ja. For det burde jo være mulig å tjene noen kroner på utleie av losji da også da.» – L1

«Så tror jeg nok inntektspotensialet innover her kan ligge på flere hundre tusen ja.» – L3

«Det er såpass ja.» – Intervjuer

«Ja. Det er jo ganske overbevist om at du kunne hatt på Skogn, så kunne du få til ca. 60 episoder, vil jeg tro. Det er veldig reelt å få til. Og på hver jaktepisode kunne du ha regnet med 5 jegere, altså 3 gjestejegere, og du kunne tatt 1000 kroner per jeger per gang.» – L3

Det er store forskjeller i informantenes syn på inntektspotensialet fra tilrettelagt gåsejakt. De som har jobbet aktivt med fellesforvaltning og effektivisering av jakten ser ut til ha større forventninger til hva man kan få ut av et slikt prosjekt. I forbindelse med gjess og verdiskapning kommer det frem et interessant poeng som grunneiere kan ta med seg inn i planleggingen av lokal forvaltning. Grunneier L3 har gjort seg noen betraktninger om hvorvidt en gjeng med idealistiske jegere er de som er best skikket til å stå for arbeidet med videre utvikling i retning verdiskapning. Det påpekes at de som til nå har vært involvert i arbeidet med å etablere forvaltningspraksisen i området hovedsakelig er jegere, og at det nå som fokuset er i ferd med å dreie mer over mot verdiskaping bør introduseres andre tankesett.

«Jeg tror svakheten med litt av oss som holder på og er interessert i gåsa, det er litt det at vi som holder på med dette er veldig jegere selv.» – L3

«[...] det kommer til å komme en, ja, vi har lyst til å ha inn fra innovasjon Norge for å komme inn å prate om mulighetene som ligger i det.» – L3

Et annet poeng som kom frem i forbindelse med inntektspotensialet og hvorvidt det er lønnsomt å satse på gåsejaktturisme, var at den svalbardhekkende bestanden av kortnebbgjess forvaltes på et internasjonalt nivå. Dette kan få konsekvenser som utgjør et usikkerhetsmoment hos tilbydere av jaktturisme. Fordelingen av kvoter i mellom Norge og Danmark, bestandsutvikling og regulering av jaktmetoder er potensielle kilder til utfordringer på området.

«Nei altså, hvis det blir, det er jo snakk om en nasjonal kvote da for Norge som i bunn og grunn er ... jeg er litt usikker på det da. Dersom det blir slik at vi får skyte det vi har tenkt uansett og at Danskene skal justere inn dette, så er det jo forutsigbart nok da for førstkommande sesong.» – S3

5.3 HOLDNING TIL GJESS OG MOTIVASJON FOR TILRETTELEGGING AV JAKTEN

Under intervjuene kom det frem at informantene hadde ulike holdninger til gjess. Samtlige var enige i at de utgjør et problem for gårdbrukere, men i hvilken grad varierte sterkt. På

samme måte var det varierende grad av positive assosiasjoner til gjess blant flere av informantene. Enkelte hadde en positiv holdning til gjess som jaktobjekt og potensiell kilde til verdiskapning mens andre strakk seg til å kalle det for naturmangfold.

«Hos meg selv, privat, så er det jo selvfølgelig både kjøtt og opplevelse og det som er da» – L3

«... det er jo ei helvetesmakt, men du kan jo se på det som naturmangfold og.» – V3

Ut i fra et av svaret til S1 kan det virke som holdningene til gjessene er knyttet til hvorvidt den påfører de et økonomisk tap eller ikke. For denne grunneieren forandret synet på gjess seg etter de sluttet med husdyrhold og la om gårdsdriften til kun kornproduksjon. En produksjonsform som ifølge han selv er mindre utsatt for beiteskader sammenlignet med gresseng.

«Altså, den holdningen til gåsa den blir litt annerledes når du blir kornprodusent. For da er det ikke så farlig lengre. Det er jo slik at jeg har jo egentlig ikke registrert noen store tap på kornproduksjonen i forhold til gås.» – S1

Nærmeste nabo sa derimot at gjessene dersom de får muligheten napper opp kornet slik at man blir påført store beiteskader også som kornprodusent, slik at opplevelsen av problematikk knyttet til gjess virker å være subjektiv. Dette blir eksemplifisert ved at grunneier S1 som la om gårdsdriften og fikk beiteskadene redusert opplever beitingen på kornåker som uproblematisk, mens S2 som også driver med kornproduksjon opplever beiteskadene som betydelig.

«Hu går en som vadefugl, og hu klipper ikke, noen ganger så klipper hun selvfølgelig, men veldig ofte hvis hun får tak i det så står hun og rister og spiser hele greia.» – S2

L3 har et klart inntrykk av at arbeidet med å organisere jakten i området påvirker grunneiernes syn på gjess. Det har blitt tatt flere runder for å opplyse grunneiere om situasjonen og hvordan den kan håndteres. Selv om det har tatt noen år og L3 har opplevd mye motgang, særlig i starten av prosjektet, er det nå mulig å se resultater av arbeidet.

«... det har skjedd veldig mye oppi hodet på grunneierne. De har gått i fra at de ikke ville ha tatt i det. At de var mer som [...] "Noen, gjør noe med det!" men det er ikke jeg som skal ha ansvaret for å ordne opp dette problemet. At gåsa har vært pyton og har du fått til å utrydde den så har du utryddet den. Men, og nå er jo gåsa mye, at veldig mange iallfall, selvfølgelig ikke alle, men det er veldig mange som er mye mer interessert i gjess. De har satt seg inn i hva det er for noen ting, hva problematikken går på, og de har smakt gås og de har et helt annet forhold til gjess enn hva de hadde en gang i tiden.» – L3

Videre følger han opp med å trekke en parallell til elgjaktas utvikling, hvor elgen tidligere ble sett på som en skadevolder og plage for skogbrukerne. Etter hvert som jakta kom inn i mer

organiserte former, samtidig som kunnskap og verdiskapning økte, forandret grunneierne gradvis synet sitt på elg.

«... de har et helt annet forhold til gjess enn hva de hadde en gang i tiden. Det er litt det samme som med Elgen. For elgen var jo skadevolder og drittsekk det også i mange år. Men han har jo blitt bedre likt nå da.» – L3

Når det gjelder informantenes motivasjon for å slippe til jegere på sine arealer er resultatet fra intervjuene entydig. En redusert bestand av grå- og kortnebbgjess er det som hovedsaklig motiverer grunneierne til å la jegere få jakte på sine arealer. Samtlige respondenter oppgir dette som viktigste årsak. De tror også dette gjelder for andre bønder på Innherred og at resultatene fra grunneierundersøkelsen til Sørensen et al. (2015) er et produkt av dette.

«For hver enkelt grunneier betyr jo det egentlig ingenting. Vi vil jo ha ned mengden så vi har minst mulig skader selv.» – L2

«... men primærmotivasjon for å få organisert det slik vi har gjort, det er i nærområde vårt, det er å få ned antall gjess.» – L3

Det kan også se ut som at jaktturisme nærmest blir sett på som et alternativ til tilskuddsordningen fra fylkesmannen. Enkelte av informantene gir inntrykk av at dersom inntektene fra jaktturisme ikke veier opp for tapet fra beiteskadene er det ikke verdt innsatsen.

«Ja altså, som vi sier. Når du selger kortene her, den inntekten du får på de, den er mindre enn beiteskadene. [...] Og selv om det skulle bli etablert en sønn, at det skulle finnes en gruppe som hadde betalingsvillighet for gås, og det er det jo ikke i dag, så er det også at du må ha ledig arbeidskapasitet i den perioden for å si det slik.» – S2

«De økonomiske tapene du har hatt, iallfall i forbindelse med gressproduksjon, er så store at du det du kunne tjent på jakta er bare en symbolsk sum uansett!» – S1

5.4 ERFARINGSGRUNNLAG, ØKONOMISK PRAKSIS OG POTENSIELLE KUNDER

I dette avsnittet presenteres resultater som viser hvilke erfaringer informantene har med den økonomiske siden ved jakten, hvordan grunneierlagets inntekter fordeles og om potensielle kunder i jaktturismesammenheng. Ikke overraskende var det forskjeller i måten områdene tok inn og brukte pengene fra salg av jaktkort. Under intervjurunden kom det frem at ingen av grunneierne i Verdal tar betalt for gåsejakt på sine arealer. De har heller aldri blitt tilbudt penger av jegere som har spurt om å få jakte på arealene deres. I dette jaktområdet har det, med unntak av ett tilfelle, vært lokale jegere som har spurt respondentene om få jakte gjess.

Pågangen har tidvis vært så stor at en av grunneierne har sett seg nødt til å nekte en del av jegerne tilgang for å unngå at det går på sikkerheten løs.

«Slik at det ikke ligger personer overalt under halmen og skyter mot hverandre. Det har vi, vi har blitt litt mer restriktiv enn sist åra for å si det slik.» – V3

Det foreslås at både lokale og tilreisende jegere kan være potensielle kunder. Jegere som bruker mye tid og penger på rypejakt blir også foreslått på bakgrunn av nedgangen i rypebestanden. Uttrykket betalingsvillige jegere blir brukt uten videre presisering om hva som ligger i dette. Som det kommer frem av resultatene i del 5.2, er det få konkrete tanker om prisnivå og mulighetene for tilleggsnæring blant respondentene i Verdal.

På Steinkjer har de hatt tatt noe som de omtaler som en «symbolsk» sum for jaktkortene. Dette har gitt lite tilbake til hver enkelt grunneier i form av kroner og øre. Respondentene føler at de får betalt i form av økt uttak og en forvaltning som tar utgangspunkt i konflikten med landbruket. Grunneierlaget tar 25% av inntektene fra kortsalget for å dekke administrative kostnader, og bakgrunnen for å organisere jakten i området var en oppfordring fra fylkesmannen om å øke uttaket av gjess i 2007. Det er hovedsakelig lokale jegere som står for jakttrykket i dette området, men de har hatt tilreisende jegere ved noen anledninger.

«Så det mest langveisfarende ... Det var jo en, han «---» fra Hadeland da som for å reiste rundt, det var vel kanskje frem til for tre år siden det da.» – S3

Rypejegere blir også her nevnt som potensielle kunder, samt betalingsvillige jegere. Det blir heller ikke her presisert hva som ligger i betalingsvillige jegere men S3 mener at området er verdt noen titusener. Før de organiserte jakten og begynte med salg av jaktkort ble de ikke tilbudt penger. På tross av jaktepisoder med store fellingstall de senere år har grunneiere ikke opplevd å ha blitt tilbudt penger for å gå ut av ordningen og leie ut enkelteiendommer.

«Nei, ikke noe forsøk på noe slik lokketilbud der nei.» – S3

I Levanger tas det betalt for jakten, men til forskjell i fra Steinkjer får ikke grunneierne utbetalt en eneste krone. Inntektene går til administrative kostnader og avviklingen av årsmøtet hvor grunneierne får en bedre middag. Samtlige respondenter fra Levanger er fornøyd med dette, og gir inntrykk av at det økte uttaket, mindre arbeide med å styre jegerne og tryggere avvikling av jakten er belønning nok.

«Nei ikke noe annet enn at det blir organisert jakt, slik at man slipper å gjøre det selv, slipper at folk står på gården hver ettermiddag og spør om de får jakte neste dag. Så slipper vi den organiseringen, og risikoen rundt jakt.» – L2

Området skiller seg tydelig fra Verdal og Steinkjer når det blir snakk om økonomi. For det første er det en større sum som tas inn hvert år fra salg av jaktkort pga. størrelsen på grunneierlaget og statusen jaktområdet har blant jegere. De store fellingstallene over flere år har ført til stor pågang fra lokale så vel som tilreisende jegere. Enkelte grunneiere har blitt tilbudt 10 000 kroner for sin eiendom for en sesong.

«Ja. Vi har jo et par stykker her som har rykket ut da de fikk ti tusen. Og det er jo, jeg sier ikke noe på det.» – L3

Det er også kommet tilbud på 100 000 kroner for hele området, for et år. Disse summene i kombinasjon med jakttrykket har resultert i at 2 av respondentene har fått opp øynene for det økonomiske aspektet ved gåsejakten, selv om de også her er tydelig på at det hele startet med et ønske om høyere uttak av gjess.

Selv om resultatene viser at det fortsatt er økt beskatning som er motivasjonen for å tilrettelegge for gåsejakt, ser man det som kan være en tendens til at informantene i Levanger begynner å tenke mere på de økonomiske aspektene ved jakta.

5.5 ORGANISERING – FORDELER OG UTFORDRINGER VED SAMARBEID

Samtlige respondenter svarer at de tror utviklingen med fellesforvaltning og organisering av jakt, slik man har sett de siste årene på Levanger og Steinkjer, er en fordel dersom man skal satse på jaktturisme som tilleggsnæring. Svarene varierer i fra «jeg tror det er en fordel» til mer utfyllende og konkrete svar på hva som er fordelaktig.

«Det er helt klart en fordel at det er organisert. For da har man liksom avtalt en pris i det laget da, for et jaktkort. Nå drar jo jegerne rundt på alle gårdene, og jeg vet ikke hvor nøye de er på grensene heller da. Så det. Det er nå liksom, fått et ja for en grunneier så er de fort over alt.» – V2

«Ja og det er jo, tror ikke det er mange som har areal, det er ingen som har areal slik at de kan tilby god jakt på sitt eget område. De må spille på flere, slik at om det er noen som har bestilt jakt til neste lørdag så kan du ikke si at skal vi sitte på den her teigen. Det vet vi ikke noe om. Vi vet jo ikke hvor gåsa er hen, og skal du ha noe å tilby så bør det helst være størst mulig sjans for å få felt noe.» - L2

Respondentene fra Levanger er tydelige på at en organisering gjennom et grunneierlag er avgjørende for at man skal kunne tilby jakt av høy kvalitet med stor sjanse for gode fellingstall. En enkelt grunneier vil i de aller fleste tilfeller ikke ha nok areal til at man kan

rullere på hvilke åkrer som skal fungere som hvileområder og hvilke som skal jaktes på (Jensen et al. 2014; Tombre et al. 2013). Respondentene mener det er sammenheng mellom høyt jakttrykk og lave fellingstall. I tillegg sikrer en god organisering en sikker og forutsigbar jakt for både jegere og grunneiere. Dette er viktig for at området skal ha et godt omdømme og at jegerne føler at de får det de betaler for. Tidligere opplevde mange jegere at de konkurrerte med andre jaktlag om tilgangen på jaktteiger, noe som førte til færre felling, økt skadeskyting og krancling mellom jegerne.

«Det er en kjempefordel. Har det ikke vært organisert slik og at det fremdeles hadde vært slik som det var en gang i tiden, så hadde du ikke hatt nubbesjanse til å gjøre det. Nå er det jo iallfall i så kontrollerte former at både jegeren får noe igjen for det, og det kan du si at det øker jo egentlig både renomme, for det var jo nesten, altså det var jo farlige episoder [...] Og hvis du hadde fått mange slike episoder så hadde jo jakta vært ferdig.» – L3

Det ser ut til at respondentene fra Levanger gjennom sin erfaring er mer klar over hvorfor organisering er avgjørende. De har opparbeidet seg kunnskap. Nettopp dette med viktigheten av å ha store nok områder til å kunne jakte hver dag uten at jakttrykk blir for høyt poengteres av samtlige i dette delområdet. Aspekter som sikkerhet, oversikt over jegerne aktivitet og færre jegere som tar kontakt med grunneier personlig er ting som også blir nevnt.

Respondentene fra Verdal, som ikke har gjort seg den samme erfaringen om organiseringens påvirkning på fellingstall, virker å legge mer vekt på sikkerhet, jakt i ordnede rammer og en mer oversiktlig avvikling av jakten som det positive ved organisert jakt. Dette er i og for seg viktige forutsetninger for å drive jaktturisme, men selv med dette på plass er man fortsatt avhengig av å ha en jaktmodell som gir resultatene man trenger for å fremstå som et attraktivt jaktområde. Her er det forskjeller å spore i svarene hos grunneiere fra henholdsvis Verdal og Levanger.

Respondentene på Steinkjer representerer igjen en slags mellomting. Grunneier S3 er tydelig på viktigheten av organisert gåsejakt. En tilbyder må ha et stort nok område til å være sikker på at det er nok gjess i området, samt fordele jakttrykket.

«Ja, nei, det har vel ikke vært gjennomførbart på det området som jeg har, ser jeg for meg. Det blir for smått og uforutsigbart da. Altså, en må jo, skal en jo drive business der så må man ha et passende stort område som man vet at i DET området er det veldig stor sannsynlighet for at gåsa er en eller annen plass. Det må være så stort at man kan forutsi det. Ellers blir det jo slik fra dag til dag basis, og det er vel vanskeligere igjen da.» – S3

De andre respondentene på Steinkjer tror også en god organisering av jakta er viktig, men legger andre argumenter til grunn. En ryddig avvikling av jakten er avgjørende ifølge grunneier S2. Dersom områdets rykte blir svekket av dårlige erfaringer vil eksklusiviteten man trenger for å drive tilleggsnæring forsvinne.

«Jeg tror det må være organisert for at det skal lykkes. Hvis at du begynner å få sånne, hva jeg skal jeg si, cowboytilstander, så drar du ned statusen for alle. Og da får du ikke den eksklusiviteten man trenger.» – S3

Organisering av jakten gir også muligheter til å få testet ulike modeller og løsninger opp imot hverandre. I følge grunneier S1 er dette en fordel de enda ikke har utnyttet, da jaktmodellen har vært utarbeidet med en reduksjon av bestanden som utgangspunkt. Organiseringen muliggjør en systematisk prøveprosess hvor man i første omgang har søkt størst mulig uttak av gress, men mulighetene for verdiskapning kan bli et fremtidig tema.

«Det tror jeg nok er et fortrinn. For etter hvert har vi et system som vi kan teste forskjellige løsninger på jakta med. Men som sagt så tror jeg vi testa litt for lite på mulighetene for inntekt med det systemet vi har kjørt til nå. Hittil har det hovedsakelig dreid seg om å få ned bestanden, og ikke verdiskapning.» – S1

Dette poenget ble også nevnt av L1. Gjennom grunneierlagets forvaltning av gåsejakten har man kunnet se resultater og gjort seg erfaringer på helt konkrete jaktmodeller. Hva har vært positivt og hva har hatt forbedringspotensial. Sitatet nedenfor er hentet fra en del av intervjuet hvor respondenten og intervjuer diskuterer intervjuers dårlige erfaringer med tidligere jaktmodell og viser at grunneierlaget delte oppfatningen av modellen som kritikkverdig, noe som resulterte i at modellen ble utbedret til neste års jakt sesong.

«Så du synes det er et fortrinn at utviklingen har tatt den vendingen den har gjort?»

«Ja absolutt. For det blir for krevende, vi greide ikke å utøve den servicen som du opplevde manglet da du kom fra Trondheim og inn hit. Det må være en som veit hvor det er sannsynlig at gåsa kommer neste morgen.» – L1

5.5.1 UTFORDRINGER

På tross av den positive holdningen til en organisering av gåsejakten påpekte flere av respondentene at de så for seg utfordringer med grunneiersamarbeid i kombinasjon med jaktturisme. De som var organisert i grunneierlag hadde allerede møtt flere utfordringer knyttet til det å samarbeide om gåsejakten, selv om det kun var snakk om å utvikle en god

jaktmodell. Ved blande inn økonomiske interesser oppstår det enda flere potensielle konfliktområder. Det som flere peker på, og som grunneier L1 beskriver godt, er at det må skilles på inntekter i fra salg av jaktrett og inntekter fra tilleggsnæring som kost, losji, guiding osv.

«Ja, nei, men det der med overnatting og forpleining, det er jo en ytelse separat. Så det må jo ha en verdi, så må selve jakta ha en ... Arealet må ha en verdi, men organiseringen må også ha en verdi. Og hvis den organiseringen faller sammen med overnatting og forpleining, så må det bli mer på den familien som tar det, sammenlignet med de som bare stiller arealet til rådighet.» – L1

Respondentene fra Levanger og Steinkjer presiserer at de som skal drive tilleggsnæring vil være avhengig av at hele grunneierlaget stiller sine arealer til disposisjon, og at det derfor må utarbeides en kontrakt for å holde ting ryddig. Et annet poeng som kom frem under samtale med en av informantene var at grunneiere uten jaktbart areal også burde få sin del av inntektene, i all den tid deres arealer tjente sin misjon som friområder for gjessene. Samme respondent mente at det ville vært fordelaktig om all småviltjakt inngikk i forvaltningsplanen til grunneierlaget for å unngå interessekonflikter mellom eksempelvis gåse- og duejegere. Det kan gjøre det ekstra utfordrende å få en fellesforvaltning på beina, dersom grunneiere må gi avkall på jaktretten for andre arter enn gjess for å lykkes med gåseforvaltning.

«Men vi har fremdeles det samme problemet med jakt på andre arter. Og det burde også vært beskrevet, sikkert. For om man vil ha noe forutsigbarhet her ikke sant, så må det ikke drive å smelle noe som helst utenom det som skal smelle.» – S3

Grunneierlaget på Steinkjer har i tillegg en utfordring med avvikling av elgjakt i samme område. Første periode av elgjakten sammenfaller ofte med den beste perioden for å jakte gjess. Siden den dyrkede marken ligger tett opptil utmarka hvor det jaktes elg har dette blitt et omdiskutert tema. Under jaktseasonen 2015 ble problemet løst ved at gåsejakten ble stanset under første periode i elgjakten.

«Du har jo og en konflikt når det kommer til elgjakta, når den begynner 25. september, for da kan det jo bli litt smelling det er jo en ting, som kan gå utover gåsejakta. Men det er elgjegerne da, som er misfornøyd dersom det jaktes gjess de dagene da, spesielt de første dagene der.»

EGEN JAKT, GRUNNEIERS RETT OG ALLMENNHEITEN

Et annet tema som ble diskutert med respondentene var grunneiers rett til å jakte på egen eiendom. Her var svarene veldig sprikende. De respondentene som selv jakter på gjess er L2 og L3. L3 løser dette ved å jakte hos en grunneier som ikke er med i grunneierlaget han selv

er leder for. Dette er et bevist valg for å opptre ryddig ovenfor andre jegere som ønsker å jakte på deres grunneierlag. Grunneier L3 ser på det å oppgi sin jaktrett som grunneier uproblematisk når det sees i sammenheng med gevinsten av å være organisert. Respondent L2 ser heller ikke på grunneierlagets jaktmodell som problematisk da han kan hevde sin rett til å jakte på sitt eget areal når han måtte ønske det. Dette er en rettighet som grunneierne i laget forbeholdt seg da samarbeidsprosjektet ble inngått. L2 har hatt dialog med jaktlaget som leier jaktretten og unngått konflikter med disse når han selv har ønsket å jakte.

«Ja det er uproblematisk, om jeg vil jakte selv i lag med noen kompiser eller noe slikt så bare ringer jeg til han som er jaktleder i området og sier at da og da skal jeg jakte selv. Så det får jeg lov til.» – L2

Med unntak av én grunneier ser respondentene som ikke er organiserte eller ikke jakter selv på dette med grunneiers jaktrett som uproblematisk. V1 som ikke jakter selv, men hvis sønn er ivrig gåsejeger og jakter på deres eiendom, er usikker på hvordan en organisering av jakten i Verdal vil påvirke sønnens muligheter til å utøve jakten slik han ønsker. S1 er klar på at dersom organiseringen går for mye på tvers av egne interesser må det tas opp til diskusjon. Vedkommende gir uttrykk for at han ønsker å være grei mot naboer og venner ved la de få jakte på sine arealer. Dette har enn så lenge løst seg på en tilfredsstillende måte men må ikke oversees som en potensiell kilde til konflikt.

«Om vi føler at det går for mye utover en privat del, som vi ønsker og ha, så må vi nå gjøre noe med det. Så det har jo vi mulighet til å gjøre noe med.» – S1

Et annet aspekt som kan knyttes til grunneiers jaktrett er den generelle holdningen jegerbestanden i Trøndelag har til grunneiers suverenitet. På grunn av mange statsallmenninger og fellesarealer virker det på L3 som om det er en manglende forståelse for grunneiers rettigheter blant enkelte jegere. Bønder har måttet «kjempe» for å overbevise jegere om at de uten videre argumentasjon kan avgjøre hvem som får jakte eller ikke på deres arealer.

«Altså, dette med grunneiers rettigheter til jorda og jaktretten på jorda. [...] Der tror jeg kanskje Trøndelag er litt i særstilling og, fordi vi har veldig mye allmenning og fellesarealer. Så grunneieren han har måttet gått en runde, en liten kamp for å si det «jo etter loven er det faktisk jeg som bestemmer hvem som jakter her» – L3

Fra Steinkjer har de uheldige erfaringer med at grunneiere slipper til jegere for å jakte på andre arter enn gjess. For å forhindre mulige konflikter på dette området foreslår S3 at grunneierlag som skal forvalte gjess også må ta stilling til regulering av jakt på andre arter.

«... + at man burde og ha hatt med noe om annen jakt egentlig. For vi skrev avtale kun om gåsejakta, mens er opp til grunneieren om han vil slippe til andejakt, revejakt osv., og det er jo slikt konfliktstoff da, kan bli.» – S3

Det er stor variasjon i respondentenes vurderinger rundt allmennhetens tilgang på gåsejakt. For de områdene som har organisert jakten på en slik måte at tilgjengeligheten er blitt redusert har diskusjonene ikke latt vente på seg. Grunneierlaget på Levanger møtte mye motstand for å begrense tilgangen på jakt for de lokale jegerne. En debatt som etter hvert har stilnet da de lokale jegerne fikk tildelt en av lagets fem soner. Flere av grunneierne i denne undersøkelsen svarte at allmennhetens tilgang var av betydning, mens andre hadde lite eller ingen innvendinger mot at jakten ble gjort mer ekskluderende. For enkelte er det viktigste at jakten blir effektiv nok til å redusere bestanden av gjess.

«Jeg har ikke noen sterke meninger om det jeg altså. Jeg synes det er viktigst at det blir skutt en del gjess da.» – L2

Grunneier L3 mener at en viss reduksjon i tilgjengeligheten er nødvendig for at jakten skal være effektiv nok til være et godt hjelpemiddel i forvaltningen av kortnebbgjess. På samme måte som at det ikke er elgjakt, rådyrjakt eller rypejakt til alle og enhver. Videre sier L3 at konflikten nådde et topp-punkt rett etter jakten kom inn i organiserte former og dermed brøt med jaktas historie som noe alle fikk være med på.

ANDRE UTFORDRINGER VED ORGANISERING AV GÅSEJAKTEN

En kilde til frustrasjon hos en av grunneierne er det som oppleves som uryddig lederskap fra personer i grunneierlaget som sitter på makten. Det poengteres at det kan oppstå konflikter dersom de som leder grunneierlaget drar nytte av sine posisjoner og tar avgjørelser som er til fordel for seg selv. En situasjon vedkommende mener å ha opplevd i forbindelse med styringen av grunneierlaget.

«Den personen som organiserer det der bør jo være litt sånn. Ja jeg har litt, jeg syns at ofte at de skal de ha de fleste fordelene selv da, når de får mulighetene til å styre så styrer de til sin egen fordel. Det er litt vanskelig da.» – L2

Flere informanter gir inntrykk av at gårdbrukere vanligvis har nok med å tenke på seg selv. Det er i liten grad en tradisjon for samarbeid med naboer for de tradisjonelle verdikjedene på gården.

«Og alle tenker jo på seg selv.» – L2

«Og du har ditt stykke som du klarer deg på liksom, og det er det du styrer over og hva naboen gjør det får nå stå for hans regning.» – L3

5.6 LIKHETER/ULIKHETER MELLOM OMRÅDENE

Under analysen ble det forsøkt å finne systematiske forskjeller mellom områdene. De individuelle holdningene gjorde det vanskelig å generalisere og si noe på vegne av hele jaktområdet. Selv med kun tre informanter per område var det utfordrende å finne temaer hvor alle var enige, i tillegg til at de skulle skille seg fra andre områder. Det som derimot kom frem under intervjurunden var en tydelig forskjell på hva organisert gåsejakt representerte for områdene med og uten grunneiersamarbeid.

VERDAL: Området var uten noen form for organisering av jakten på tidspunktet intervjuene ble gjennomført, og informantene ble spurt om hvilke fordeler de så for seg å oppnå gjennom organisert jakt. Samtlige grunneiere svarte at det ville være en fordel å få oversikt over hvem som jaktet hvor og til hvilken tid. En ryddig og tryggere avvikling av jakten ble trukket frem, samt mulighetene for å kunne ta noen kroner for jaktkort.

LEVANGER & STEINKJER: Det generelle inntrykket etter å ha snakket med alle grunneierne i Levanger og Steinkjer var at den viktigste fordelene lå i et økt uttak av gjess. Tryggere avvikling av jakten blir selvfølgelig satt pris her også, men mer som et underordnet gode sammenlignet med et økt uttak. Dette gjenspeiler resultatene om holdninger og motiver.

Det var også tydelige forskjeller i områdenes vurdering av inntekspotensialet fra tilrettelagt gåsejakt. Selv om det var forskjeller fra informant til informant for de respektive områdene, ser man en økning fra Verdal til Levanger. I Verdal oppga den mest optimistiske informanten at det ikke kunne være snakk om mange tusenlappene. De to andre informantene hadde ingen formening om inntekspotensialet. Den mest optimistiske informanten i Steinkjer trodde at området var verdt noen titalls tusen kroner per sesong. Også her var det kun en informant som ville gi et estimat. I Levanger var det to av informantene som mente at det burde gå an å ta 1000 kroner for et dagskort per jeger. Grunneier L3 mente at 1000 kroner dagen per jeger skulle kunne tilsi ca. 200 000 kroner for hele området per sesong, og at tilleggstenester som guiding, kost og losji osv. kommer i tillegg til disse summene.

De to informantene, S1 og L3, som hadde planer om, eller hadde allerede startet med, tilleggsnæring på gården hadde en betydelig andel av inntekten fra lønnet arbeid utenfra gården.

6 DISKUSJON

6.1 DISKUSJON AV RESULTATER

HVILKEN BETYDNING HAR ORGANISERING AV GÅSEJAKTA FOR GRUNNEIERES SYN PÅ GJESS?

Det vanskelig å peke på en klar kobling mellom organisering av gåsejakten og informantenes holdninger til gjess ut fra denne undersøkelsen. Det viser seg at informanter fra alle tre områdene hadde positive assosiasjoner, samtidig som det var informanter med et mer negativt syn på gjess i alle tre områdene. Ser man på forskjellene mellom S1 og S2 har de den samme erfaringen med organisering av jakten, men forskjellige holdninger til gjess. Husstanden til informant S1, hvis holdning til beiteskadene var mer avslappet enn for S2, har omtrent 50% av inntektene fra lønnsinntekt. Informant S2 har 100% av sin inntekt fra gården. Dette kan tolkes som at graden av økonomiske tap grunneierne blir påført har større betydning for synet på gjess enn organisering som sådan. I Levanger var det informant L2 som ga inntrykk av å være mest plaget med gjess. Sammenlignet med de to andre informantene fra Levanger var L2 den eneste med 100% inntekt fra gården. Selv om informanten er med i det største grunneierlaget for fellesforvaltning på Innherred og selv jakter gjess, kunne bestanden bare skytes ned for hans del, samtidig som han påpeker at den ikke må utryddes. Det virker som de negative sidene ved beiteskader overskygger det som den organiserte gåsejakten måtte tilføre av positive assosiasjoner og muligheter.

Det kan se ut som om kunnskapsnivået til informantene spiller en rolle for hvor reflekterte de var rundt sine holdninger til gjess. Både som kilde til konflikt og inntekt. De informantene som hadde mest å fortelle om sine holdninger, enten de var positive eller negative, hadde gjennom arbeidet med lokal fellesforvaltning eller sin yrkeskarriere opparbeidet seg en hel del kunnskap om forvaltning av gjess. Basert på utvalget av informanter i denne undersøkelsen er det vanskelig å argumentere for at en organisering av gåsejakten påvirker grunneiernes holdning den ene eller andre veien. Likevel er informant L3 tydelig på at han gjennom sitt arbeid med fellesforvaltning har opplevd en holdningsendring blant grunneierne. Grunneierlaget involverer langt flere grunneiere enn denne undersøkelsen, og L3 argumenterer for at man på et generelt nivå kan si at gårdbrukere har blitt mer interessert i problematikk og muligheter knyttet til gjess sammenlignet med årene før fellesforvaltningen. Dette er informasjon som ikke kommer til uttrykk i den kvantitative undersøkelsen til Sørensen et al. (2015).

SKYVER FELLESFORVALTNING AV GJESS GRUNNEIERNES HOLDNINGER FRA «SKADEDYR» OVER I RETNING «POTENSIELL INNTEKTSKILDE»?

I Levanger mente to av tre informanter at det er mulig å ta 1000 kroner per jeger per dag. Dette skiller seg klart fra informantene i Verdal hvor den mest optimistiske så for seg noen få tusenlapper i året. Dette tyder på at en organisering av gåsejakten har ført til økt erfaring og kunnskap om jaktform og jegere, som igjen viser økt interesse for det økonomiske aspektet. I følge L3 ser man den samme utviklingen for gåsejakt i dag som man så for elgjakten.

«... de har et helt annet forhold til gjess enn hva de hadde en gang i tiden. Det er litt det samme som med Elgen. For elgen var jo skadevolder og drittsekk det også i mange år. Men han har jo blitt bedre likt nå da.» – L3

Gjennom lokal forvaltning og organisering av jakten har grunneierne økt sin kunnskap og forståelse for at viltet kan være en ressurs i tillegg til skadevolder.

HVA ER GRUNNENE TIL AT «EKSTRAINNTEKT» OG «ØKONOMISKE RINGVIRKNINGER I LOKALSAMFUNNET» ER SÅ LAVT REPRESENTERT SOM ÅRSÅK TIL AT GRUNNEIERE TILLATER JAKT PÅ SINE EIENDOMMER?

På samme måte som undersøkelsen til Sørensen et al. (2015) viser resultatene i denne oppgaven at ekstrainntekt og økonomiske ringvirkninger i liten grad motiverer grunneiere til å organisere og tilrettelegge for gåsejakt på sin eiendom. Samtlige informanter sier at motivasjonen ligger i å redusere bestanden. Årsaken til at ekstrainntekt ikke motiverer kan se ut til å ligge i at informantene har liten tro på at tilrettelagt gåsejakt eller jaktturisme genererer en inntekt av særlig betydning. Selv med de mest optimistiske estimatene fra informant L3 og S3 vil salg av jaktkort i seg selv kun gi noen få tusen i året per grunneier. For at det skal ligge en betydelig inntekt i gåsejakt må det tilbys tilleggstjenester som f.eks. innkvartering av jegere, guiding og utleie av jaktutstyr.

I samsvar med rapporten til Storstad & Rønning (2014) er det få av informantene i undersøkelsen som driver eller har planer om å starte en tilleggsnæring på gården. Kun to av informantene var positive til å tilby tjenester utover salg av jaktkort. En betydelig andel av inntekten til disse informantenes husstand kommer fra arbeid utenfor gården. Dette kan tyde på at man ser noe av det samme som i resultatene fra undersøkelser av norske skogeiere og grunneiere langs trønderske lakseelver (Stensland 2011; Størdal et al. 2006). Grunneiere som har lønnsinntekt utenfor gården er mindre avhengig av den økonomiske avkastningen fra en tilleggsnæring og kan tillate seg å prøve tilleggsnæring på et mer idealistisk grunnlag. To av

informantene med 100% av sin inntekt fra gården ga tydelig inntrykk av å se på gjess som skadevoldere. Lien (2006) sier at fulltidsbonden ser på inntektskilder utenfor gårdens primærnæring som en dårligere strategi for å håndtere økonomisk risiko, sammenlignet med strategier som trykker inntekten fra de tradisjonelle verdikjedene på gården. Det ser ut til at informantene i denne undersøkelsen deler den samme tankegangen. Informantenes ressurser i form av tid, penger og arbeidsinnsats fordeles på en måte som informanten mener er hensiktsmessig i forhold til å minimere økonomisk risiko, i henhold til van Raaijs (1981) sin beskrivelse av økonomisk adferd. For informantene som mener at den økonomiske gevinsten fra organisert gåsejakt eller jaktturisme er liten, vil førsteprioriteringen være å legge ressursene i drift av gården.

Ut i fra denne undersøkelsen virker det som de fleste informantene ikke finner motivasjon i ekstraintekt og økonomiske ringvirkninger på grunn av et nøkternt syn på inntekspotensialet i tilrettelagt gåsejakt. Flere argumenterer med at det ikke en gang vil dekke tapene fra beiteskader, andre er usikker på om det finnes et inntekspotensial i det hele tatt. Disse resultatene gir en bedre forståelse av resultatene fra spørreundersøkelsen til Sørensen et al. (2015).

ORGANISERING GJENNOM GRUNNEIERLAG ER POSITIVT FOR UTØVELSE AV JAKT OG FORVALTNING, MEN HVORDAN PÅVIRKER ORGANISERING DEN ENKELTE GRUNNEIERS MULIGHET TIL Å DRIVE JAKTTURISME?

Basert på andre undersøkelser (Jensen et al. 2012; Jensen et al. 2014) og resultatene i denne oppgaven er god organisering av gåsejakten avgjørende for å lykkes i jaktturismesammenheng. Samtidig kommer det frem flere utfordringer knyttet til kombinasjonen fellesforvaltning og verdiskapning.

Informantene som har vært delaktig i en fellesforvaltning av gjess tydeliggjør viktigheten av godt organisert jakt for å kunne lykkes med jaktturisme. Dette begrunnes med at en effektiv jakt med høye fellingstall over tid kun oppnås gjennom nøye regulering av jakttrykk og «korrekt» jaktform. Disse betraktningene viser at informantene på et eller annet tidspunkt har tilegnet seg kunnskap om god jaktutøvelse slik de blir beskrevet i forskningsrapporter (Jensen et al. 2014; Tombre et al. 2011), og viser at informantene ikke deler oppfatning med de 61% fra undersøkelsen til Sørensen et al. (2015) som mener jakt på overflyvere er en god løsning. At informantene fra Verdal oppgir en trygg og mer oversiktlig avvikling av jakten som viktigste

fordel ved å organisere gåsejakten tyder på at informant L3 har et poeng når han sier at arbeidet med fellesforvaltningen øker kunnskapen til grunneierne på en måte som gjør de bedre egnet til å ta forvaltningsmessige kloke avgjørelser. Både samarbeid og forvaltningsmessig kloke avgjørelser som f.eks. et bærekraftig uttak er nøkkelpunkter for å lykkes med jaktturisme (Matilainen 2006).

Det vil utvilsomt være lettere å opprettholde et bærekraftig uttak av gjess, i all den tid de må sees på som en fellesressurs (Ostrom 1990), med et rammeverk for jakten utviklet gjennom en adaptiv fellesforvaltning. Gjennom adaptiv forvaltning kan grunneierlag i samarbeid med forvaltningsmyndigheter justere, utvikle og forbedre forvaltningsmodellene etter hvert som forutsetningene forandrer seg (Armitage et al. 2007; Berkes 2009). Den svalbardhekkende bestanden av kortnebbgjess forvaltes etter en slik adaptiv modell, noe som informant S3 ser på som en potensiell utfordring for jaktturisme ved at nasjonale kvoter på kortnebbgjess vil kunne begrense tilbydernes muligheter. En annen utfordring ved organisering av gåsejakten er fordelingen av makt innad i de lokale grunneierlagene. Problematikken omtales av Berkes (2009), og det faktum at temaet dukket opp under intervjurunden betyr at man ikke må undervurdere viktigheten av en god maktfordeling ved opprettelse av grunneierlag som skal forvalte gåsejakten.

Resultatene viser at informantene er mindre skeptisk til organisert gåsejakt som forvaltningsverktøy enn som utgangspunkt for verdiskapning. I følge Dervo (2002) har det vist seg å være vanskelig å samle grunneiere i forbindelse med andre jakt- og fiskerettigheter. Den eiendomsfestede jaktretten utgjør ifølge informantene en utfordring da jaktturisme vil kreve et frivillig samarbeid mellom flere grunneiere for å kunne tilby attraktiv jakt. Norske gårdbrukere har tradisjonelt sett samarbeidet lite på tvers av eiendomsgrensene (Storstad & Rønning 2014), og Follo (2014) argumenterer for at det snarere er regelen heller enn unntaket å tenke på sitt eget. Dette bekreftes av flere informanter i denne undersøkelsen. Videre påpeker Follo (2014) at manglende kunnskap om jus og regelverk utgjør en utfordring for frivillige samarbeidsprosjekter. Dette blir også bekreftet av informantene som snakker om utfordringer knyttet til verdisetting av areal og andre tjenester i forbindelse med jaktturisme.

På tross av fordelene ved organisert jakt og at flere informanter mener fellesforvaltning av gjess vil legge til rette for at jaktutøvelsen når et tilfredsstillende nivå for jaktturisme, mener de fleste informanten likevel at jaktturisme er lite interessant som inntektskilde. Argumentene som blir brukt er den korte sesongen og manglende betalingsvillighet blant jegerne. I følge

Matilainen (2006) er dette kjente utfordringer for tilbydere av jaktturisme. Formening om betalingsvillighet blant jegerne varierer kraftig, selv innad i grunneierlaget i Levanger som har organisert jakten over flere år. Levanger har både den mest optimistiske informanten med tanke på betalingsvillighet og en mer nøktern informant. Denne heterogeniteten blant grunneierne er kjent fra forvaltningen av lakseelver og er en kilde til potensielle konflikter i både forvaltning og verdiskapningssammenheng (Stensland 2012).

6.2 SVAKHETER VED UNDERSØKELSEN OG VIDERE FORSKNING

Utvalgets demografiske skeivhet er iøynefallende og det hadde vært interessant å se om kvinnelige informanternes holdninger hadde skilt seg fra de mannlige informantene innen samme delcase. I denne oppgaven ble det lagt vekt på grunneiernes relevans i en jakt og forvaltningssammenheng, noe som gjorde at tilfeldigheter førte til et utvalg kun bestående av menn. To av de mest aktuelle informantene i Verdal kunne av ulike årsaker ikke stille til intervju og oppgaven kan på denne måten ha gått glipp av interessant informasjon fra området hvor gåsejakten fortsatt er uorganisert.

Selv om begrepet reliabilitet er omdiskutert som mål på kvalitet innen kvalitativ forskning brukes det av flere forskere (Bryman 2001). Denne oppgavens reliabilitet er forsøkt ivarettatt ved å minimere påvirkningen av informanten under intervjuene, samt en bevissthet rundt temaet under analysen av materialet. Forskerens manglende erfaring med dybdeintervju må i så måte nevnes som en svakhet ved undersøkelsen.

Oppgavens begrensninger i tid og arbeidsmengde gjorde at utvalget ble lite. Dette gjør at man skal være forsiktig med å generalisere på bakgrunn av funn i denne undersøkelsen. Utvalget i en kvalitativ undersøkelse vil naturligvis være lavt sammenlignet med en spørreundersøkelse, men antallet informanter kunne med fordel vært høyere for få en bedre oversikt over gjeldene holdninger, da gjessene benytter store deler av landbruksarealene langs Trondheimsfjorden. For å redusere denne svakheten ble utvalget gjort på en måte som sikret representative informanter.

Videre vil det være interessant å følge utviklingen i grunneiernes holdninger til fellesforvaltning av gjess og verdiskapning. Resultatene fra denne undersøkelsen tyder på at endringer allerede er i gang og en oppfølging av denne utviklingen vil være interessant. Samtidig er utviklingen av fellesforvaltning i områder som i dag ikke har organisert gåsejakta et interessant tema å følge parallelt med holdningsendringer.

6.3 FORVALTNINGSMESSIGE IMPLIKASJONER

Informantene med erfaring fra fellesforvaltning av gjess var positive til en organisert gåsejakt som forvaltningsverktøy. Selv om de færreste så for seg å starte en tilleggsnæring med utgangspunkt i organisert jakt var alle informantene fra Levanger- og Steinkjer kommune enige om at fellesforvaltning av gjess var veien å gå i kampen mot beiteskadene. Områder som ikke har organisert gåsejakta bør dra nytte av kunnskap og erfaringer fra grunneierlagene i Levanger og Steinkjer i etableringsprosessen. Informantene fra Verdal ga uttrykk for å være interessert i en fellesforvaltning av gjess men har enn så lenge ikke fått jakten inn i organiserte former.

For at tilbydere av gåsejaktturisme skal kunne tilby god og attraktiv jakt er de avhengig av å ha større areal tilgjengelig enn hva enkelteierdommer tradisjonelt sett utgjør i norsk sammenheng. Dette betyr at områder som organiserer gåsejakten vil kunne legge til rette for et fåtall aktører som vil satse på jaktturisme, noe som vil ekskludere lokale jegere i mer eller mindre grad. Ifølge Matilainen (2006) er det et nøkkelpunkt for jaktturismeentreprenører å utvikle sosialt bærekraftige samarbeid med lokale aktører og interessenter som sørger for at tilbyderne har gode forutsetninger for å tiltrekke seg jaktturister. Den korte sesongen en utfordring for tilbydere av gåsejaktturisme. Tradisjonelt sett løses dette gjerne ved å tilby andre tjenester slik at sesongen kan forlenges (Matilainen 2006). For tilbydere av gåsejakt i Midt-Norge byr dette på en utfordring da gjessene ikke finnes i området utenfor jakt sesongen. Et alternativt produkt som «fotojakt» og sightseeing blir umulig, og tilbydere av gåsejakt på Innherred må i så måte se seg om etter andre muligheter for å utvide sesongen.

7 KONKLUSJON

Undersøkelsen viser ingen klar kobling mellom organisering av gåsejakta og informantenes holdning til gjess, men at grunneiere gjennom eiendomsoverbyggende samarbeid fått større kunnskap og interesse for gjess. Samtlige informantere motivasjon for å tillate jakt på sin eiendom ligger i en redusert bestand av kortnebb- og grågjess. Årsaken til at få grunneiere oppgir ekstraintekt eller økonomiske ringvirkninger i lokalsamfunnet som motivasjon ligger i en nøktern vurdering av organisert gåsejaks inntekspotensial. Informantene er tydelige på at en fellesforvaltning av gjess er avgjørende for å lykkes som tilbyder av gåsejaktturisme, men at eiendomsoverbyggende samarbeid kan bli utfordrende når motivet er verdiskapning og ikke forvaltning. Videre arbeid med organisering av gåsejakten bør i første rekke fokusere på forvaltning av gjess og konflikten med landbruket, men verdiskapning kan med fordel kombineres med dette arbeidet i fremtiden.

LITTERATURLISTE

- Aas, Ø. & Andersen, O. (2001). Evaluering av prosjektet "Lokal forvaltning av de utnyttbare vilt-og fiskeressursene 1997-2000" i regi av Norges bondelag og Norges skogeierforbund. *NINA Oppdragsmelding 708*: 28pp., 708.
- AEWA. (2016). *AEWA International working group for the pink-footed goose*. Tilgjengelig fra: <http://pinkfootedgoose.aewa.info/> (lest 18.04.2016).
- Arlinghaus, R., Cooke, S. J., Lyman, J., Policansky, D., Schwab, A., Suski, C., Sutton, S. G. & Thorstad, E. B. (2007). Understanding the complexity of catch-and-release in recreational fishing: an integrative synthesis of global knowledge from historical, ethical, social, and biological perspectives. *Reviews in Fisheries Science*, 15 (1-2): 75-167.
- Armitage, D. R., Berkes, F. & Doubleday, N. (2007). *Adaptive co-management: collaboration, learning and multi-level governance*: UBC Press.
- Berkes, F., George, P. J. & Preston, R. J. (1991). *Co-management: the evolution of the theory and practice of joint administration of living resources*: Program for Technology Assessment in Subarctic Ontario, McMaster University.
- Berkes, F. (2009). Evolution of co-management: role of knowledge generation, bridging organizations and social learning. *Journal of environmental management*, 90 (5): 1692-1702.
- Bjerke, J., Bergjord, A., Tombre, I. & Madsen, J. (2014). Reduced dairy grassland yields in Central Norway after a single springtime grazing event by pink-footed geese. *Grass and Forage Science*, 69 (1): 129-139.
- Bryman, A. (2001). *Social research methods*: Oxford university press.
- Dervo, B. K. (2002). Ny forvaltningsmodell for vilt og fisk. Evaluering av prosjektet "Lokal forvaltning av de utnyttbare vilt-og fiskeressursene 1996-1999". *NINA Oppdragsmelding 712*: 81pp., 712.
- Engeset, A. B. & Heggem, R. (2015). Strategies in Norwegian farm tourism: Product development, challenges, and solutions. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 15 (1-2): 122-137.
- Follo, G. (2014). Eiendomsoverbyggende samarbeid for skogeiere i kystskogbruket – utfordrende, men med stort potensiale. *Rapport Norsk senter for bygdeforskning*, 4/2014. 208 s.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag. (2016). *Endring i tilskudd for friareal for kortnebbgås*. Tilgjengelig fra: <https://www.fylkesmannen.no/nb/Nord-Trondelag/Landbruk-og-mat/Miljotiltak-i-jordbruket/Endring-i-tilskud-for-beiting-av-kortnebbgas1/> (lest 17.04.2016).
- Haaland, H., Andersen, O., Stokke, S. & Dervo, B. K. (2006). Elg-og hjortejakt. *NINA Rapport 120*: 60 pp+ vedlegg., 120.
- Henriksen, H. & Storaas, T. (1999). Elg som en økonomisk ressurs: En kunnskapsoversikt.
- Jacobsen, C. (2014). *Kommersialisering av jakt på elg og hjort: en studie av grunneiere og jaktentreprenørers opplevelser av muligheter og utfordringer, med vekt på konflikter med andre aktører*, Masteroppgave. Ås, NMBU. 87 s.
- Jensen, G., Tombre, I., Eythórsson, E., Madsen, J., Søreng, S., Gundersen, O. & Hovland, P. (2012). Gåsejakt i Nord-Trøndelag. Resultater fra ulike jaktorganiserings i 2011. *NINA Rapport 777. Norsk institutt for naturforskning (NINA), Tromsø*: 46 s.
- Jensen, G. H., Madsen, J., Wisz, M. & Tombre, I. (2014). *Hunting for the optimal hunt*: PhD Thesis, Department of Bioscience, Aarhus University, Denmark.

- Lien, G., Flaten, O., Jervell, A. M., Ebbesvik, M., Koesling, M. & Valle, P. S. (2006). Management and risk characteristics of part-time and full-time farmers in Norway. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 28 (1): 111-131.
- Madsen, J. & Williams, J. (2012). International species management plan for the Svalbard population of the pink-footed goose *Anser brachyrhynchus*. *AWEA Technol. Rep* (48).
- Madsen, J., Cottaar, F., Amstrup, O., Asferg, T., Bak, M., Bakken, J., Christensen, T. K., Hansen, J., Jensen, G. H. & Kjeldsen, J. P. (2014). Svalbard Pink-footed Goose: Population status report 2013-2014, 8771560785: Aarhus University, DCE–Danish Centre for Environment and Energy.
- Madsen, J. (2015). *Status of pink-footed goose population revised: AEWA Svalbard pink-footed goose international working group*. Tilgjengelig fra: http://pinkfootedgoose.aewa.info/sites/default/files/article_attachments/News%20population%20status%20revised%2022-12-2015.pdf (lest 17.04.2016).
- Matilainen, A. (2006). Sustainable Hunting Tourism–Business Opportunity in Northern Areas? *Overview of Hunting and Hunting Tourism in Four Northern Countries: Finland, Sweden, Island and Canada. Reports*, 19.
- Norges Skogeierforbund. (2012). Estimert for omsetning av jakt og innlandsfiske i Norge. *Rapport til Landbruks- og Matdepartementet*.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*: Cambridge: Cambridge University Press.
- Pedersen, H. C., Follestad, A., Gjershaug, J. O. & Nilsen, E. B. (2016). Statusoversikt for jaktbart småvilt. *Rapport Norsk institutt for naturforskning*, 1178.
- Regjeringens reiselivsstrategi. (2012). *Destinasjon Norge: nasjonal strategi for reiselivsnæringen*. Nærings- og handelsdepartementet. 90 s.
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*: Fagbokforlaget.
- SSB. (2016). *Statistikk fra Statistisk Sentralbyrå: fellingstall for kortnebb- og grågjess*. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectout/ShowTable.asp?FileformatId=2&Queryfile=20165114468987119060Smaaavilt2&PLanguage=0&MainTable=Smaaavilt2&potsi ze=6> (lest 01.05.2016).
- Stensland, S. (2011). *Angling tourism and landowner based management of Atlantic salmon stocks in the Trondheim Fjord region of Norway*: Norwegian University of Life Sciences, Department of Ecology and Natural Resource Management.
- Stensland, S. (2012). Typology of landowners in Norwegian salmon angling: attitudes towards river owner organisations and management actions. *Fisheries Management and Ecology*, 19 (4): 273-282.
- Stensland, S. & Baardsen, S. (2012). The effects of property and landowner characteristics on profit efficiency in salmon angling tourism in Norway. *Journal of Sustainable Tourism*, 20 (4): 627-644.
- Storstad, O. & Rønning, L. (2014). Trender i norsk landbruk 2014. Med utviklingstrekk fra 2002 til 2014. *Rapport Norsk senter for bygdeforskning*, 6/2014. 124 s.
- Størdal, S., Gudbrand, L. & Baardsen, S. (2006). Skogeiernes beslutningsatferd. *Rapport Østlandsforskning*, 22/2006. 54 s.
- Søreng, S. U. (2008). Kortnebbgjess på rast i et meningslandskap. *Beiteproblematikken i Nord-Trøndelag sett fra gårdbrukere og forvaltning (Pinkfooted geese spring staging in a landscape of opinions. The grazing issues seen from the perspectives of farmers and managers)*. *Norut Report*, 1: 79.
- Søreng, S. U., Eythórsson, E., Tombre, I. M., Jensen, G. H. & Madsen, J. (2013). Jakt på kortnebbgås i Nord-Trøndelag: Jegererfaringer og jaktpraksis i to områder med organisert gåsejakt. *Norut Alta RAPPORT*, 2013:9.

- Søreng, S. U., Eythórsson, E., Tombre, I. M., Jensen, G. H. & Madsen, J. (2015). Jakt på kortnebbgås i Nord-Trøndelag: Grunneieres erfaring med høstjakt og synspunkter på gåseforvaltningen. *Norut Alta RAPPORT*, 2015:3.
- Thorstad, E., Næsje, T., Mawle, G. & Policansky, D. (2008). The Atlantic salmon C&R story. *Global challenges in recreational fisheries*. Blackwell Publishing: 219-222.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*: Gyldendal akademisk.
- Tombre, I., Madsen, J., Eythórsson, E., Søreng, S. U., Tømmervik, H. & Kristiansen, A. (2009). Jakt på kortnebbgås i Nord-Trøndelag 2008. *NINA Rapport 431: 36 pp. Norsk institutt for naturforskning (NINA), Tromsø.*, 431.
- Tombre, I., Jensen, G. H., Eythórsson, E. & Gundersen, O. (2011). Gåsejakt i Nord-Trøndelag. *NINA Rapport 655: 32 pp. Norsk institutt for naturforskning, Tromsø.*, 655.
- Tombre, I. M., Høgda, K. A., Madsen, J., Griffin, L. R., Kuijken, E., Shimmings, P., Rees, E. & Verscheure, C. (2008). The onset of spring and timing of migration in two arctic nesting goose populations: the pink-footed goose *Anser bachyrhynchus* and the barnacle goose *Branta leucopsis*. *Journal of Avian Biology*, 39 (6): 691-703.
- Tombre, I. M., Eythórsson, E. & Madsen, J. (2013). Towards a solution to the goose-agriculture conflict in North Norway, 1988–2012: the interplay between policy, stakeholder influence and goose population dynamics. *PloS one*, 8 (8): e71912.
- van Raaij, W. F. (1981). Economic psychology. *Journal of Economic Psychology*, 1 (1): 1-24.
- van Raaij, W. F. (1999). Economic psychology between psychology and economics: An introduction. *Applied Psychology*, 48 (3): 263-272.
- Viltloven. (1982). *Lov om jakt og fangst*: Klima- og Miljødepartementet.

VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE

Innledende spørsmål:

- Har du bodd her lenge? Hvilken type gårdsdrift?
- Fritidsinteresser som jakt eller fiske?
- Jakter du eller andre i familien gås?
- Uformelle spørsmål som faller seg naturlig (smalltalk)
- Introdusere temaet gås. Spørre om informanten kjenner til hvor gåsa kommer fra og hvorfor den er her? Bestandsutvikling osv?
- Har du gjess på dine arealer? Hvor lenge? Vår/høst? Jaktutbytte (gås) på eiendommen – årlig

Har organiseringen av gåsejakta betydning for grunneieres syn på gjess? Er de kun et skadedyr eller utgjør de en potensiell mat-, rekreasjons eller inntektskilde?

- Hvorfor tillater du jakt på din eiendom? Evt. hvorfor ikke?
- Tar du betalt for jakten?
- Ser du for deg, nå eller i fremtiden, å kunne tjene penger på gjessenes tilstedeværelse, utover kortsalg? Evt. hvordan?

For de som er med i grunneierlag.

- Generelt om fellesforvaltning av gås.
- Vært med lenge?
- Aktiv/passivt medlem? Styreverv?
- Hvordan synes du dette fungerer?
- Dersom du/dine slektninger jakter selv, oppstår det konflikter da dine arealer skal være tilgjengelige for andre jegere?
- Har laget ordninger som regulerer egen/andres jakt? Hvordan er disse?

Hva er grunnene til at «ekstrainntekt» og «økonomiske ringvirkninger i lokalsamfunnet» er så lavt representert som årsak til at grunneiere tillater jakt på sine eiendommer?

- Hvilke erfaringer og praksis er det for å hente inntekter fra for eksempel hjorteviltjakt og småviltjakt i området/laget/eiendommen?
- Spør så om informantens tanker/forventninger om inntekspotensialet i tilrettelagt gåsejakt.
- Hvem tror han/hun at kundene er, og hva dem forventer av jakta og har av betalingsvillighet?
- Har grunneieren opplevd å bli kontakta av interesserte jegere? Hvem er disse? Hva har de evt. tilbudt av betaling?
- Informere om at disse årsakene kom lavest ut på grunneierundersøkelsen og spørre om hvorfor de mener det er slik?

Organisering gjennom grunneierlag er positivt for jakt og forvaltning, men påvirker organiseringen den enkeltes mulighet til å drive jaktturisme?

- Dersom du har planer om å satse på jaktturisme, hvordan tror du de nye jaktmodellene vil påvirke dine muligheter til å lykkes?
- Oppfølger: Dersom du hadde planer om å satse på et jaktturisme opplegg med gås, vil organisering i lag være et fortrinn eller en ulempe (nødvendighet eller ulempe)?
- Hvordan tror du resten av grunneierlaget ville reagert på at du tjente gode penger på selge et produkt (overnatting, mat, jaktrettigheter) som er avhengig av at dere jobber som et lag (følger retningslinjer for fredningstid, antall jegere osv. for å oppnå et maksimalt uttak)? Hvordan ville du selv ha reagert?
- Kan det være aktuelt med et samarbeid?

Avsluttende spørsmål

- Noen ting du vil si som ikke er blitt tatt opp under intervjuet?
- Er det noe som du ser annerledes på nå, sammenlignet med da vi startet intervjuet?



Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway